

Artaxerxes, of de bezoedelde onschuld : treurspel

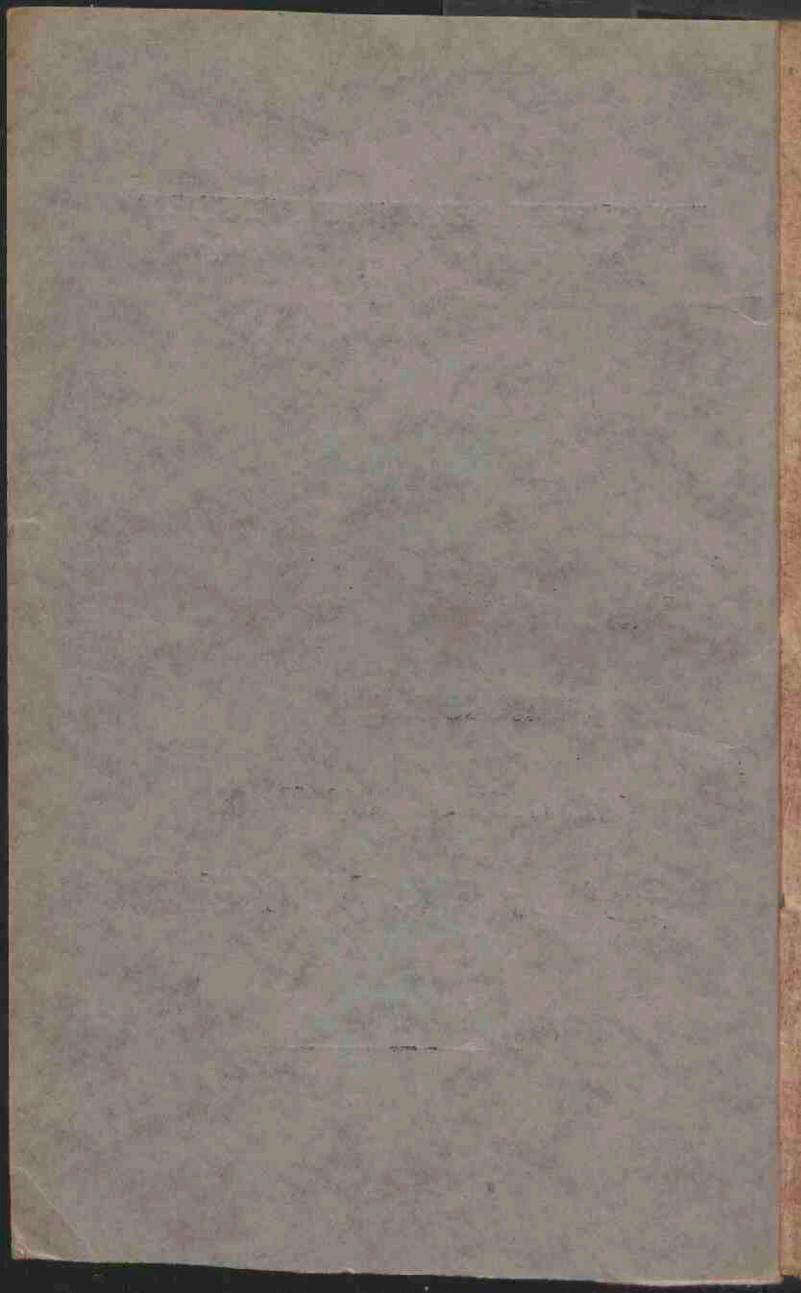
<https://hdl.handle.net/1874/371819>

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT
TE UTRECHT

1929

Verzameling tooneel-
stukken uit de
nalatenschap van
prof. Dr. J. te WINKEL

No. 725

J. de Winkel
n. 696

Artaxerxes

dore

N. W. op den Hooff

1770

1770

1770

47

Schart

De schrijver is H. W. J. op de Hooff.

785 *J. W. M. de*
ARTAXERXES,

OF DE

BEZOEDELDE ONSCHULD.

TREURSPEL.

PAR GOUT ET PAR ZELE.

*De Byen starten hier het eerste dat zy beezen,
Om de Oude fok te roven, en de Ouderloze Weezen.*

Te AMSTELDAM,

By IZAAK DUIM, op den Cingel, tusſchen de War-
moesgracht en de Drie-Koningſtraat, 1767.

Met Privilegie.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

C O P Y E

V A N D E

P R I V I L E G I E.

DE Staten van Holland en Westvrieland doen te weten: also Onsteken is gegeven by de Regenten van het Wees- en Oude Mannenhuis der Stad Amsterdam, en in die qualiteyten te samen Eygenaars, mitgaders Regenten van den Schouwborg aldaar, datzy Supplianten, eenige Jaaren hebben gejouiffeert van 't Octroy by Ons op den 27. May van den Jaare 1728. als meede van de prolongatie van dien den 6 December, 1742. aan den Supplianten verleent, waar by Wy aan de Supplianten goedgeunstelyk hadden geaccordeert, en geoctroyeert, om, nog voor den tyd van vyftien agter een volgende Jaaren, de Werken, die ten dienste van het Tooneel reets waren gedrukt en van tyd tot tyd nog verder in het ligt gebragt, en ten Tooneele gevoert zouden mogen werden, alleen te mogen drukken, doen drukken, uygeeven en verkoopen, dat de Jaaren, by de voorz. prolongatie van 't gemelde Octroy of Privilegie vervat op den 6 December van deezen Jaare 1757. stonden te expireeren, ende dewyl zy Supplianten ten meesten dienste van den Schouwborg, (waar van hunne respectieve Godshuyzen onder andere mede moeten worden gesustenteert,) de voorgenoemde Werken, zo van Treurspellen, Blyspellen, Klugten, als anders, die reets gedrukt, en ten Toneele gevoert zyn, of in het toekomende gedrukt, en ten Toneele gevoert zoude mogen werden, gaerne alleen, gelyk voorheen, zouden blyven drukken, doen drukken, uygeeven en verkoopen, ten eynde dezelve Werken, door het nadrukken van anderen, haar Luyfter, zo in taale, als in spelkonst, niet mogten komen te verliezen: en dewyle haar Supplianten, sulks na de expiratie van de voornoemde prolongatie van het voorz. Octroy, niet gepermitteert was, zoo keerden de Supplianten haar tot Ons, reverentelyk verzoekende, dat Wy aan de Supplianten, in haar voorz. qualiteit geliefden te verleenen prolongatie van het voorz. Octroy, om de voorz. Werken, zoo van Treurspellen, Blyspellen, Klugten, als anders, reets gemaakt, en ten Toneele gevoert, of als nog in het ligt te brengen, en ten Toneele te voeren, nog voor den tyd van vyftien eerstkomende, en agtereenvolgende Jaaren, alleen te mogen drukken, en Verkopen, of te doen drukken, en verkoopen, met verbod aan allen anderen op sekerre hooge Poene by Ons daar tegens te statuieren, daar van te verleenen Octroy in forma; ZO is 't, dat Wy de Zaake ende 't voorz. verzoek overgemerkt hebbende, ende genegen weezende,

zende, ter beede van de Supplianten, uyt Onze regte gētenſchap, Souveraine Magt en Authoriteyt, dezelve Supplianten geconſenteert, geaccordeert, en geotroyert hebben, conſenteeren, accorderen ende otroyeeren haar by dezen, dat zy, geduurende den tyd van nog vyftien eerſt agtereenvolgende Jaaren, de voorſz Werken, indiervoegen, als zulks by Supplianten is verzogt, en hier vooren uitgedrukt ſtaat, binnen den voorſz. Onzen Landen, alleen zullen mogen drukken, doen drukken, uytgeven ende verkopen, verbiedende daaromme allen en eenen iegelyken, de voorſz. Werken, in 't geheel, ofte ten deele te drukken, na te drukken, te doen nadrukken, te verhandelen, of te verkopen, ofte elders naagedrukt, binnen den ſelven Onzen Lande te brengen, uyt te geven, of te verhandelen en verkopen, op de verbeute van alle de nagedrukte, ingebragte, verhandelde of verkogte Exemplaten, ende een boete van drie duyſend guldens daar en boven te verbeuren, te Applicereen een derde part voor den Officier, die de Calange doen zal, een derde part voor den Armen der plaatze daar het Casus voorvallen zal, ende het reſteerende derde part voor de Supplianten, en dit teikens zoo meenigmaal, als dezelve zullen werden agterhaalt, alles in dien verſtande, dat Wy de Supplianten met dezen onzen Ootroye alleen willende gratificeeren tot verhoedinge van hunne ſchade door het Nadrukken van de voorſz. Werken, daar door in geenigen deele verſtaan, den innchoude van dien te Autoriſeeren, ofte te Advouereen, en veel min dezelve onder onze protexie en beſcherminge, eenig meerder Credit, aanzien ofte reputatie te geeven, nemaal de Supplianten in cas daarinne iets onbehoorlyks zoude inſnueren, alle het zelve tot haren Laſten zullen gehouden weezen te verantwoorden, tot dien eynde wel expreſſelyk begerende, dat by aldien zy dezen onzen Ootroye voor dezelve Werken zullen willen ſtellen, daar van geene geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie zullen mogen maken, nemaal gehouden weezen, het zelve Ootroy in 't geheel, en zonder eenige Omiffie, daar voor te drukken, of te doen drukken, en dat zy gehouden zullen zyn, een Exemplaar van de voorſz. werken, op Groot Papier, gebonden en wel geconditioneert, te brengen in de Bibliotheek van onze Univerſiteyt te Leyden, binnen den tyd van zes weeken, na dat zy Supplianten dezelve Werken zullen hebben beginnen uyt te geeven, op een boete van zes honderd guldens, na expiratione der voorſz. zes Weeken, by de Supplianten te verbeuren ten behoeve van de Nederduyſche Armen van de plaats alwaar de Supplianten wonen; voorts op peene van met 'er daad verſteeken te zyn van het effect van dezen Ootroye. Dat ook de Supplianten, ſchoon by het ingaan van dit Ootroy een Exemplaar geleverd hebbende aan de voorſz. Onſe Bibliotheek, by zoo verre zy geduurende den tyd van dit Ootroy deſelve Werken zouden willen herdrukken met eenige vermeerderingen of anders, hoe genaamt, of ook in een ander formaat, gehouden zullen zyn wederom een ander Exemplaar van dezelve Werken, Geconditioneert als vooren, te brengen in de voorſz. Bibliotheek, binnen dezelve tyd, en op de boete en penaltieyt, als voren. En ten eynde de Supplianten van dezen Onſen Conſente, ende Ootroye mogen genieten, als naar behooren, Laſten wy allen ende een iegelyken, dien het aangaan mag, dat zy de Supplianten van den inhoude

van dezen doen, laten, en gedogen, instelyk, Vredelyk, en Volk-
mentlyk genieten en gebruyken, Cesfeerende alle beler ter Contra-
rie. Gedaan in den Hage, Onder onzen Grooten zegele hier aan doen
hangen op den agtsten November, in 't Jaar onzes Heeren en
Zaligmakers duytiend zeven honderd zeven-en-vyftig

P. S T Y N.

Ter Ordonnantie van de Staten,

C. B O E Y.

Lager fond,

Aan de Supplianten zyn, nevens dit Oatroy, ter hand gestelt by
Extract Authentique, haar Ed. Gr. Mog. Resolutien van den 28 Juny,
1715, en 30 April, 1728, ten einde om zig daar na te reguleeren.

De Regenten van het Wees- en Oude Mannenhuis hebben in
hunne voorz. qualiteit, het recht van deze Privilegie, alleen voor den
tegenwoordigen Druk, van ARTAXERXES, OF DE BEZOEDEL-
DE ONSCHULD, Treurspel, vergunt aan IZAAK DUIM.

In Amsteldam den 6den Maart, 1767.

A. Van Bynveld

VER.

VERTOONERS.

ARTAXERXES, *Prins van Perfië, Zoon van Xerxes.*

MANDANE, *Zuster van Artaxerxes, Minnares van Arbaces.*

ARTABAN, *Bevelhebber over de Koningklyke Wacht, Vader van Arbaces en Semire.*

SEMIRE, *Dochter van Artaban, Minnares van Artaxerxes.*

ARBACES, *Zoon van Artaban, Vriend van Artaxerxes, en Minnaar van Mandane.*

MEGABISUS, *Vertrouweling van Artaban.*

Grooten en Wyzen van Perfië.

Priesters.

Gemeente.

Lyfwachten.

Het *TOONEEL* is te *SUZA*.

ARTAXERXES,

OF DE

BEZOEDELDE ONSCHULD.

TREURSPEL.

EERSTE BEDRYF.

EERSTE TOONEEL.

MANDANE, ARBACES.

Vaar eeuwig wel, Prinſes!

ARBACES.

MANDANE.

Vertoef, Arbaces! Goôn!

ARBACES.

Zo 't Xerxes wist, Mevrouw, dat ik my hier vertoon,
Dat ik zyn wreed bevel ſtoutmoedig durf braveeren,
Myn overmaat van min zou my vergeefs verweeren:
'k Zou nooit myn' val ontgaan; ja 't Vaderlyk gemoed
Zou mogelyk u-zelve, in weêrwil van het bloed,
Hoe teêr u Xerxes mint, niet voor zyn' toorn bevryden.

MANDANE.

Gy vreest met recht, Mynheer; 't voegt ons 't gevaar
te myden:

Doch ſchoon myn Vader u van 't hof verbannen heeft,
Wil hy niet dat gy vlucht en Suzaas veſt begeeft.

Gy hebt nog alle hoop niet gantschelyk verlooren.

Gy weet dat Artaban zyn zinnen kan bekooren.

Uw Vader is zyn vriend; hy voert, tot deezen dag,

Op 't Vorſtelyk gemoed een onbepaald gezag:

A

Deeſ

Dees toegang staat hem vry. — Vergeet gy dat myn Broe-
Prins Artaxerxes, u erkent voor zyn' behoeder? (der,
Dat hy uw Zuster mint, en nooit u kan verraên?
Uw beider deugd, uw roem, wiesch met de jaaren aan.
Gy hebt in 't felst des krygs, waar die ook is begon-

nen,

Steeds aan elkanders zy' gestreeden en verwonnen.

Het Leger bid u aan: gy zyt van 't Volk bemint:

Uw arm is 't sterkste deel van 't koninglyk bewint,

ARBACES.

Laat ons geene ydle hoop uit zulk een vleitaal trekken.

Uw Broeder zou vergeefs myn' schutsheer willen strek-
ken.

't Is hy, noch Arraban, vanwien ik hulp verwacht;

De vriendschap en het bloed zyn aan het hof verdacht.

Ontmoet men in den ramp ooit waare lotgenooten

Wanneer men éénmaal is uit 's Konings gunst gestooten?

'k Zie my veracht van all' wat eertyds by den Vorst

My naauwlyks met een oog van eerbied nadren dorst.

Wat wilt gy dat ik hoop'? myn toeven in dees wallen

Zou Xerxes achterdocht ligt op u-zelf doen vallen,

Wat smart waar' 't voor myn ziel uw teedre aanmin-
nigheên

Byna voor myn gezicht te moeten derven! Neen;

Ik beef voor zulk een lot; al 't kwaad, in my gerezen,

Is dat ik ben geschikt om onderdaan te weezen;

Hierin bestaat myn schuld: Arbaces wil voortaan

U waardig weezen, u verdienen, of vergaan.

(Hy wil verrekken.)

MANDANE.

Ondankbre! kunt gy dus besluiten my te ontwyken?

ARBACES.

Beticht uws Vaders hart, dat zo veel haats laat blyken.

Ontaarde Xerxes!... Wreede!...

MANDANE.

Indien zyn staatsbeleid

Ons

Ons huwlyk stuit, is dit een onverschoonbaar feit?
Zyn rang... 't verschillend lot, ons beider bloed be-
schoren...

Helaas! ligt zal uw smart inwendig hem doorbooren;
Ligt zucht hy in zyn hart om die gestrengheid. Goôn!
Wie weet?...

ARBACES.

Kon hy me uw hand niet weigren, zonder hoon?
Maar met verachting my verbannen; my onthaalen
Gelyk een' slechten slaaf; op myn geboorte smaalen;
My spoorloos noemen! Ach, Princes! denk dat die smaad
Gelyk een scherpe schicht my door den boezem gaat.
Schoon niemand myns geslachts de rykskroon heeft ge-
draagen,

Myn dapperheid hielp die van Xerxes onderschraagen.
Schoon 'k niet wierd voortgebracht, als hy, uit Vorst-
lyk bloed,

Myn onvertzaagde vuist heeft zynen Zoon behoed.
Onze eedle daën doen de aard van onzen lof gewaagen,
Een koninglyke stam, en hooggebooren maagen
Zyn werken des gevals, en niet der deugd, Mevrouw!
Indien de rede elks rang naauwkeurig schikken zou,
En elk, die 't waardig was, een ryksgebied moest geeven,
Zaagt gy Arbaces ligt in Xerxes plaats verheven.

MANDANE.

Spreek met meer eerbied van een' Vader, dien ik acht.

ARBACES.

Is 't, in deeze overmaat van hoon, my toegebracht,
Die my 't geluk ontroofst van u te mogen minnen,
Hem niet genoeg ontzien, my niet genoeg verwinnen,
Als ik myn' eedlen toorn alleen door klagten boet?

MANDANE.

Neen; zo veel gramschap doet my twyflen aan uw' gloed,
Kan ik gelooven, daar 'k u zie den Vader haaten,
Dat gy de Dochter mint? kan ik me op u verlaaten?

A R B A C E S.

Die zelfde haat, Mevrouw, dien ik zó verr' verwin ;
 Strekt u een nieuw bewys van myn volmaakte min.

Zou myn getergd gemoed in gramschap niet ontfteeken ?
 'k Moet u begeeven: 'k zal u mooglyk nooit weêr
 spreken: (rouw.

'k Zie mooglyk u voor 'tlaatst' . . . Gy weent ! verberg dien
 ô Goôn ! . . . myn tederheid is al te groot, Mevrouw.
 Doc my uw liefde niet bespeuren : toon veel eerder
 My zo veel wreedheid als uw Vader , ja nog meerder . . .
 Verlaat dees plaats, Prinfes ! vaar wel.

M A N D A N E.

Arbaces, ach !

Gy wilt dan dat ik vliede ? ô doodelyke slag !

A R B A C E S.

Vaar wel : zo Xerxes ons hier beiden kwam te ontmoeten,
 Zoud gy zo wel als ik welhaast dat misdryf boeten.
 Ontwyk myn oog, waarmeê 'k uw schreeden vergezel :
 Jaag my, na myn vertrek, geen' doodschrik aan : vaarwel.

M A N D A N E.

Blyf eeuwig my getrouw : denk eeuwig aan Mandane.
 Denk welk een spoor van smart ik voor myn droef-
 heid baane,

Uw beeldtenis zal nooit verdwynen uit myn hart.

T W E E D E T O O N E E L.

A R B A C E S, *alleen.*

ô **H**aatelyk bevel ! ô Wreed vertrek ! ô smart !
 ô Doodlyk uur , dat my haar byzyn doet begeeven !
 Moet ik haar oog ontvliên , en blyf ik nog in 't leven ?

D E R D E T O O N E E L.

ARBACES, ARTABAN, *met een' bebloeden dolk
in de hand.*

Zyt gy 't, myn Zoon? Zyt gy 't, Arbaces?
ARTABAN.

Ja, Mynheer!

Geef my uw staal.
ARTABAN.

ARBACES.

Myn staal!

ARTABAN.

Geef, zonder tegenweer.

ARBACES.

Daar is 't.

ARTABAN.

Neem 't myne: ontwyk dees Vorstelyke Sloten:
Verberg dit bloed.

ARBACES, *den dolk beschouwende.*

ô Goôn! wat bloed is hier vergoten?

ARTABAN.

Gy zult het weeten: gaa.

ARBACES.

Myn Vader! ach! 't bericht

Van uw verbleekt gelaat, uw rusteloos gezicht

Bevangt myn ziel met schrik: uwe afgebroken reden

Ach! spreek, Mynheer! wat is hier gaans? wil my 't
ontleeden.

ARTABAN.

Gy zyt gewroken; 'k heb den dwingeland vernield;

Myn hand heeft hem doorboord, en Xerxes is ontziel.

ARBACES.

Wat hoor ik!

6 A R T A X E R X E S,

ARTABAN.

Ja, myn Zoon! dat ik myn haat verzadig;
Herstelt uw' hoon: 'k maak my om uwent will' misdaadig.

ARBACES.

Om my! Ach! deeze ramp ontbrak nog aan myn leed.
Wat hoopt gy toch?

ARTABAN.

Ik heb een grootsch besluit gesmeed.
Ligt zult gy heerschen. Vlucht; of alles is verlooren.

ARBACES.

Van wat ontroering voelt myn boezem zich doorbooren!
Wat ysfelyke dag! Rampzaalge Arbaces! 'k beef;
Ik sidder: 'k weet niet of ik sterf dan of ik leef.
Bedrukte Minnares! gy zult van droefheid sneeven.
Myn Vader! Ach! kan 't zyn! waar is uw deugd gebleven?

ARTABAN.

'k Zeg andermaal, vertrek: laat my alleen.

ARBACES.

Helaas!

ARTABAN.

Al die ontsteltenis acht ik onnut, ja dwaas.
Indien gy langer toeft zult gy myn hoop verraaden.
Hoe wilt gy dat men hier zich in myn bloed zal baaden?
Vertrek, of vrees myn' toorn.

ARBACES, *vertrekkende.*

Waar ben ik? Goôn!

VIERDE TOONEEL.

ARTABAN, *alleen.*

W elään!

Men wapen' zich met moed; 'k heb d'eersten stap gedaan;
Een halfverricht misdryf is vruchtloos ondernomen:
Laat ons vervolgen, en al 't Vorstlyk bloed doen stroo-
men,

Zwicht;

Zwicht, moeilijke deugd! spreek myn gemoed niet aan.
 Zich-zelv' bestryden, stout zyn wroeging wederstaan,
 In 't midden van den schrik zich onvertsaagd betoonen,
 Zyn gaaven van een hart waarin de gruwlen wonen.
 De misdaad heeft zo wel haar helden als de deugd.
 De Prins treed herwaarts aan: 't bedrog misleij' zyn jeugd.

V Y F D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, ARTABAN, MEGABISUS,
Wachten.

Wat oproer! wat gerucht! hoe, Prins! komt ge ons ge-
 vóór 't opgaan van den dag? wie doet in toorn u blaaken?
 Wat doet u weenen? spreek.

ARTAXERXES.

Ach! dierbaare Artaban!
 Uw trouw is al het heil, waarop ik hoopen kan.
 Raad, bystand, wraak, helaas! 'k wacht alles van uw poogen?

ARTABAN.

In wat ontroering, Prins, verschynt gy voor myne oogen?
 Verklaar u: spreek, Mynheer.

ARTAXERXES.

Myn Vader is deez' nacht,
 (Ik sidder,) in den slaap moorddaadig omgebragt.

ARTABAN.

Door wien?

ARTAXERXES.

't Is me onbekend: de moorder blyft verholen:
 De stille duisternis doet ieders toezicht doolen.

ARTABAN.

ô Gruwel! wat barbaar heeft zulk een bloed gestort!
 Geen onbekende heeft zyn' levensdraad gekort.
 Goôn! zou 't de Staatzucht zyn, die hem heeft om
 doen komen?

Zou zy Natuur zo min voor 't zielsverwyt doen schoo-
 ò Haatelyke drift naar de opperheerschappy! (men?
 Blyft dan de band van 't bloed niet voor uw woede vry?
 Verschoon my, Prins!... Ik vrees... wie maakt ons hier in

ARTAXERXES.

(vroeder?

'k Heb u verstaan, myn Vriend! myn trouwelooze Broeder
 Darius....

ARTABAN.

Wie dan hy, met recht by ons verdacht,
 Zou durven 't Vorstlyk bed genaaken in den nacht?
 Zyn oude haat, zyn drift om naar den troon te streeven,
 Het erfrecht hem ontroofd, u door den Vorst gegee-
 ven.... (staat.

Ach, Prins! voorkom 't gevaar, 't welk u te wachten
 Denk op uw zekerheid, hier schuilt een kroonverraad.
 Een misdaad strekt veelyds een' trap tot grooter plaagen.
 Beef! wreek een' Vader: spaar uw eigen levensdagen.

ARTAXERXES.

Ach! zo men waarlyk is tot aan de ziel geraakt
 Door 't lot eens Opperheers, moorddaadig afgemaakt,
 Zo 't oog dien gruwel niet dan siddrend kan beschouwen,
 Zo 'keindlyk word bemind, straf dan dien ongetrouwen,
 Dien moorder.

ARTABAN.

Wachten! gaat: het is uws Konings Zoon;
 't Is Artaxerxes, die hier spreekt; volgt zyn geboôn:
 Straft dien misdaadigen: 'k zal zelf uw' toorn geleiden.
 Darius sneev': „Het lot wil my zyn gunst bereiden”.

ARTAXERXES.

Waar wilt gy gaan? Hou stand! zyn dood, myn wraak
 ten zoen, (doen.
 Zou meer dan 't misdryf-zelf myns Vaders schim mis-
 Darius is zyn Zoon.

ARTABAN

Dat zorgloos medelyden
 Is onbedachtzaamheid: niets kan dien Zoon bevryden.
 Een

Fen Vadermoorder is onwaardig dat hy leeft.
 De schim eens Konings, die langs Plutoosoever zweeft,
 Vind zonder wraak geen rust; Ik hoor haar; 'k zie haar
 dwaalen: (straalen,
 Haar borst wyst u de wond, waar uit wy 't bloed zien
 't Welk u heeft voortgebracht.

ARTAXERXES.

Denk welk een offer 't is,
 't Welk gy hem slachten wilt.

ARTABAN.

Smoor deeze ontsteltenis.
 De hand, die hem verdelgt, verdelgt een' rustverstoorder,
 Verzekert u den troon, en straft een' Vadermoorder.

ARTAXERXES.

't Bewys, 't welk hem beticht, is niet dan achterdocht.
 Het recht wil dat zyn schuld op 't naauwst worde onderzocht:

Ik zou, zo die niet bleek, nooit waare rust erlangen.
 'k Herroep myn wreed bevel: men neem' hem slechts

ARTABAN.

(gevangen.
 Ik zal uw' last voldoen. „Maar nooit zult gy hem zien”.

Z E S D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, MEGABISUS, *Wachten.*

MEGABISUS.

De broederliefde, Prins, verblind uw hart mischien:
 Gy weet hoe vaak hy u beledigd heeft voordezen.
 Hy leerde u, meer dan ééns, onmenschelyk te weezen;

ARTAXERXES.

Moet ik hem volgen in het voorbeeld dat hy geeft?
 Ontschuldigt my 't misdryf, waarin hy heeft geleefd?
 Wie zou misdadig zyn, hoe 't kwaad ook waar' ge-
 bleken, (ken?
 Indien eens andrens schuld onze eigen vry kon sprec-
 ME-

MEGABISUS.

Natuur bevoegt ons om te zorgen voor ons hoofd.
Men doof' der boozen licht, eer 't onze word gedooft:
Het uitsfel hunner straf doet hen meer moedwils waagen.
Darius dood-alleen beveijligt uwe dagen.

ARTAXERXES.

De Goden zyn myn steun; hun zorg, hun toeverlaat
Zal my ten schild zyn voor myn' Broeders wreedden
haat.

Maar 't doelwit van 't verraad is nog voor ons verborgen.
Bewaar dit hof: ik zal voor 's Ryks belangen zorgen.

Z E V E N D E T O O N E E L.

SEMIRE, ARTAXERXES, MEGABISUS,
Wachten.

Waar gaat gy, Prins? (zicht?)
Hou stand! ontvlied ge myn ge-
SEMIRE.

ARTAXERXES.
Weerhou my niet, Mevrouw: 'k begeef my tot myn' pligt.

SEMIRE.

Hoe! gy verlaat myn oog om andre pligtbetrachting!
Ondankbre! dit onthaal vertoont my uw verächting.

ARTAXERXES.

Helaas! myn ongeluk is groot genoeg, Mevrouw!
Spar zulk een wreed verwyf; het kwetst myn zuivre
trouw.

De Goden weeten hoe 'k voor uw gezag wil buigen;
De liefde en dit myn hart verftrekken myn getuigen.
Vaar wel.

A C H T S T E T O O N E E L.

SEMIRE, MEGABISUS.

SEMIRE.

Wat vreemde schrik gevoelt myn siddrend hart!
Myn Broeder heeft dit hof verlaaten tot myn smart:
'k Ontmoet myn' Vader, die my naauwlyks toe wil
spreken:

Prins Artaxerxes is, ontroerd, myn oog ontweken.

Ach, Megabifus! spreek: wat is hier omgegaan?

Indien 't u is bewust, doe my 't geheim verstaan:

Verdryf myn vrees.

MEGABISUS.

Mevrouw, is u niet voorgekomen

Dat Xerxes, in den slaap, het leven is benomen?

Dat Prins Darius word beticht met 's Vorsten val,

En 't vuur van broedertwist dit hof ontsteeken zal?

SEMIRE.

Wat zegt gy? Groote Goôn! Rampzalige Onderdaanen!

MEGABISUS.

Waarom u dus bedroefd? waarom versmelt ge in traanen?

Wat gaat u 't wanbedryf, 't belang der Prinsien aan?

Wat raakt u 't lot van 't Land, van Vorst en Onderdaan?

Denkt gy dat Perfië ooit Monarchen zal ontbeeren?

O neen: wy zyn te wel voorzien van Opperheeren.

Dat zich twee Broeders hier verdelgen onbeschroomd,

Dat door hun beider bloed dees troon worde overstromd,

Dat de een of andre zich hier vestige in 't vermogen,

'k Zie 't alles aan, Mevrouw, met onverschillige oogen.

SEMIRE.

Elk burger heeft belang in 't onheil van den Staat.

De onzydigheid bezwalkt een' trouwen onderzaat. (men!

Ben eervergeeten Zoon durft 's Vaders bloed doen stroo-

Hoe!

Hoe! Artaxerxes loopt gevaar van om te koomen;
 En gy begeert dat ik, koelhartig, zonder rouw,
 Dat yslyk treurspel met gevoelloosheid beschouw'?

MEGABISUS.

'k Weet dat de liefde u doet voor Artaxerxes vreezen;
 Maar laat myn raad, Mevrouw, u van meer voordeel
 weezen.

Indien uws Minnaars magt zyn' Broeder overwint,
 Zo hy den troon beklimt, word gy niet meer bemind
 Krygt hy de nederlaag, en moet hy eindlyk bukken,
 Dan zal Darius hem het levenslicht ontrukken.

Denk, hoe ook de uitslag zy, dat ge Artaxerxes derft.
 Verkies een hand, die ge in gelyken staat verwerft.
 Eenpaarigheid van rang geeft voedsel aan het minnen.
 Ik gaa: volg mynen raad en leer uw drift verwinnen.

SEMIRE.

Ja gaa; en laat my hier ten prooije aan myn verdriet.
 Myn ongeruste geest begeert uw lessen niet.

NEGENDETOONEL.

SEMIRE, *alleen.*

Goon, die beschermers zyt van 't Ryk der Persiaaners
 Spaart Artaxerxes hoofd! behoed zyne onderdaanen!
 Verdooft nooit in zyn hart eene altoos zuivre vlam,
 En stopt de bron, waaruit myn leed zyn' oorsprong nam
 Zal eeuwig het verraad den snooden moorddolk wettē
 En met der Vorsten bloed den scepterstraf besmetten?
 Zal 't voorwerp myner min ten prooij' staan voor 't ge-
 vaar,

En word een Vaderbeul zyns Broeders moordenaar?
 Ach! durf ik, zo myn held gespaard blyft in het leven
 Wel hoopen dat hy my getrouw zal zyn gebleven?
 Hy was, als onderdaan, myn Minnaar; maar wie weet
 Of hy, als Opperheer, zyn liefde niet vergeet?
 Of hy my niet versmaad, ja zelfs het licht doet derven

Ma

Maar dat hy heersche en leev', 'k zal willig om hem
sterven:

'k Zal zelfs gelukkig zyn, in dien rampzaalgen staat,

Zo hy ééne enkle zucht om zyn Semire laat.

Maar 't aaklig voorgevoel, het welk my schynt te kwellen,

Wil mooglyk al te vroeg myn bange ziel ontstellen.

Die trouwloosheid kan nooit in zyn gemoed ontstaan.

Laat ons hem zoeken; hem beschermen; of vergaan.

Einde des Eersten Bedryfs.

A R T A X E R X E S,
T W E E D E B E D R Y F.
E E R S T E T O O N E E L.

W A A R D W A A L I K, in den drang van zo veel ongelukken
Wie zal uit deernis my dit doodlyk hof ontrukken?
Wie strekt myn toeverlaat in de angsten die 'k gevoel?
Zal ik op éénen dag, aan 's Hemels toorn ten doel,
Myn' Vader, Minnaar, en myn Broeders moeten missen

T W E E D E T O O N E E L.

A R T A X E R X E S, M A N D A N E, *Wachten.*

A C H! leeft Darius, Prins? deed gy zyn lot beflissen
Beginnt uw heerschappy met de allerswaarste straf?
Stort uw verheven staat uw' Broeder in het graf?

A R T A X E R X E S.

Helaas! 'k zal ligt vergeefs naar zyn behoudnis trachten
Indien hy schuldig is, zal ik hem moeten slachten.
In de eerste drift, vervoerd door 't onheil dat my drukt
Wierd my het wreed bevel van zyne dood ontrukkt:
Maar naauwlyks was myn mond dat yslyk woord ont-
gleden,

Of ik gevoelde een' schrik en sidring door myn leden
Ik wederriep dien last, en gaf bevel, Mevrouw,
Dat myne lyfwacht zich van hem verzeekren zou.
Ik wacht hier Artaban, en heb noch niets vernomen,
Myn ziel is ongerust, zyn toeven doet my schroomen
Ik vrees....

M A N D A N E.

Hy nadert ons,

D E F

D E R D E T O O N E E L.

ARTABAN, ARTAXERXES, MANDANE,
Wachten.

ARTABAN.

'k Heb u gezocht, Mynheer.

ARTAXERXES.

Wel nu?

ARTABAN.

Helaas!

ARTAXERXES.

Gy beeft!

ARTABAN.

Darius leeft niet meer.

ARTAXERXES.

Wat zegt gy!

MANDANE.

Groote Goôn!

ARTABAN.

Verschoon myn pligtbetooning:

Hy is gefneuveld: gy, gy zyt alléén myn Koning.

ARTAXERXES.

Ik sidder! welk een ramp heeft zyn bederf gewrocht?

ARTABAN.

Hy-zelf; door eigen drift heeft hy zyn dood gezocht.

Zo dra hy my van verr' zag met uw Wacht genaaken,

Scheen hy, door schrik ontroerd, in heeten toorn te blaaken,

„ Myn Vader, (riep hy) ik beken 't, is omgebragt:

„ Maar dat hy schrikke en beev' die naar myn leven tracht.

„ Geen beul zal ooit myn bloed dan met geweld doen

stroomen”.

Hy stelt zich straks te weer, en tracht ons vóór te komen.

Gesterkt door zynen stoet, valt hy ons woedende aan.

Wy

Wy trachten met beleid dien storm te keer te gaan,
En dringen op hem in: doch zo als wy hem nadren,
Stort hy ter neêr, en 't bloed stroomt bruischende uit zyne
adren;

Hy geeft een' kreet en sterft: men weet niet welke hand
In dat verward gewoel zyn' moed heeft overmand;
Of één van zyn gevolg, mede aan 't verraad verbonden,
Hem trof, dan of hy-zelf zich zulks heeft onderwonden.

ARTAXERXES.

ô Goôn! Myn Broeder stierf, en zonder blyk van schuld!

ARTABAN.

Het lot heeft, zonder u, misschien zyn straf vervuld,
Een' Vorstenmoorder in zyn gramschap om doen komen,
Een' Vader wraak verschaft, en 't schuldig bloed doen

ARTAXERXES. (stroomen.)

Een doodlyk voorgevoel maakt myne ziel bekneld.

ARTABAN.

Waarom uw' geest ontrust? het lot heeft hem geveld.

VIERDE TOONEEL.

SEMIRE, ARTAXERXES, MANDANE,
ARTABAN, *Wachten.*

SEMIRE.

Stel u gerust, Mynheer!

ARTAXERXES.

Wartoe dus ongeduldig?

Wat vreugd vervoert uw' geest?

SEMIRE.

Uw Broeder is onschuldig.

ARTAXERXES.

Onschuldig?

MANDANE.

Hoe, Mevrouw!...

SEMIRE.

De moorder is verrast,

En by de muuren van den hoftuin aangetast. (ftreden,
Zyn vlucht, de plaats, de fchrik, waardoor hy wierd be-
Zyn ftaal, met bloed bemorst, en zyn verwarde reden,
't Doet alles zien door wien de Vorst den flag bekwaam.

ARTAXERXES.

Wie is hy? noem zyn' naam.

SEMIRE.

Zo dra 'k daar naar vernam,

Sloeg ieder de oogen neêr, en vreesde dien te noemen.

ARTAHAN.

„Goôn! zou 't Arbaces zyn!”

SEMIRE.

Gy kunt den booswicht doemen.

ARTAXERXES.

Ach! 'k ben een monster: 'k ben een gruwel voor de Goôn!
Hoe! Artaxerxes klimt deez' dag dan op den troon,
Die met zyn' Broeders bloed zo wreed is overgoten,
Ten fchrik van 't gantsch heelâl en van zyn landgenooten!

SEMIRE.

Darius leeft dan niet?

ARTAXERXES.

Zyn dood heeft my verrast;

En ik bragt hem ten val door myn' gegeven last.

Ik zal, zo lang ik leef, geen rust, geen toevlucht vinden.

Een knaagend zielsverwyt zal me eindeloos verflinden.

De schim myns Vaders, myns rampzaalgen Broeders geest,

Wier gruwzaame aakligheid myn wroegend harte vreesst,

Zal daaglyks om den troon met ongerustheid waaren,

En 's nachts my in den flap op 't onvoorzienst' vervaaren.

De helsche wraak zal my vervolgen tot in 't graf,

En fchudden op myn kruin haar fakkelvonken af.

Ach! moest men de eerste drift der woede niet weêr-

ftreeven

(ven?

Eens Zoons, die hooploos was om 's Vaders deerlyk snee-

B

Nu

Nu maakt de wroeging my wanhoopend en ontroerd.
Ach, Artaban! waarom zo ras uw' pligt volvoerd?

ARTABAN.

Ik kon dat droef gevolg voorzien, noch ook voorkomen.
Uw wacht heeft uw bevel zo spoedig waargenomen,
Dat hy ter aarde viel, eer 'k op dien rampspoed dacht.

ARTAXERXES.

Die wreedaarts hebben hem niet straffoos omgebragt.

MANDANE.

Mynheer, de hooploosheid zult gy te verre trekken.
Een onvoorzien geval kan u geen misdaad strekken.

SEMIRE.

Laat hem, die 't heeft verdiend, door uwen toorn vergaan.
De straf des onverlaats regtvaardige uw bestaan.

Uwe onschuld worde dus door 't gantsch heelal vernomen.

ARTAXERXES.

(men.

Waar is de booswicht thans? Doe straks hem herwaarts ko-

ARTABAN.

Ik volg uw' last, Mynheer.

ARTAXERXES.

Neen, Artaban! blyf staan.

Hou stand, Semire! blyf, myn Zuster! wilt gy gaan?

Heb deernis met myn lot: waarom my thans ontvloten?

Ik heb in deezen staat uw-aller hulp van nooden;

Ik wenschte dat ik all' myn vrienden by my zag.

Waar is Arbaces? heeft hy my verlaaten? Ach!

Is dit de vriendschap, my sints onze jeugd gezworen?

MANDANE.

Vergeet gy welk een straf hem Xerxes had beschoren,

Omdat hy my beminde en naar myn huwlyk stond?

ARTAXERXES.

Dat hy verschyne, en u verwerve door myn' mond.

V Y F D E T O O N E E L.

MEGABISUS, ARBACES, *ontwapend en in het
midden der Wachten*; ARTAXERXES,
MANDANE, SEMIRE, ARTABAN,
Wachten.

ZIE hier den moorder, Vorst!

ARTAXERXES.

Arbaces! myn behoeder!

Myn boezemvriend!

ARTABAN.

Myn Zoon!

MANDANE.

De vreugd myns harts!

SEMIRE.

Myn Broeder!

ARTAXERXES.

Arbaces! zie ik dus u weêr voor myn gezicht?
Is 't mogelyk! hebt gy die gruweldaad verricht?

ARBACES.

Ik ben onschuldig, Prins!

MANDANE.

„De Hemel wil zulks geven”.

ARTAXERXES.

Zo gy onschuldig zyt, verdedig dan uw leven.
Doe de achterdocht vergaan, waardoor gy word beticht.
Vertoon uw zuiverheid

ARBACES.

„k Week nimmer van myn' pligt.”

Ik ken my vry: dit 's 't all' wat ik u kan verklaren
Tot myn verdediging

ARTABAN.

„Zou hy niets openbaaren”?

B 2

MAN-

MANDANE.

Maar uwe grimmigheid op Xerxes?

ARBACES.

't Gold myne eer;

Zy was rechtvaardig.

ARTAXERXES.

En uw vlucht?

ARBACES.

Is waar, Mynheer

MANDANE.

Uw zwygen in dit uur?

ARBACES.

Is 't geene ik moet betrachten.

ARTAXERXES.

Uwe ongerustheid, uw verwarring van gedachten?

ARBACES.

Zy voegen me in den ramp, die thans my overmant.

MANDANE.

Uw bloedig staal?

ARBACES.

'k Beken, het was in myne hand.

ARTAXERXES.

En gy zyt zonder schuld? Gy maakt my ongeduldig.

Zyt gy de moorder niet van Xerxes?

ARBACES.

'k Ben onschuldig.

ARTAXERXES.

En echter word ge in zulk een? toestand achterhaald.

ARBACES.

(dwaalt.

Ik stem zulks toe: maar schyn maakt veeltyds dar men

ARTAXERXES.

Gy zwygt, Semire?

SEMIRE.

Prins, wat zoude ik durven zeggen?

ARTAXERXES.

En Artaban?

AR-

ARTABAN.

Zyn schuld zoude ik vergeefs weêrleggen:
 'k Zou vruchtloos trachten hem zyn straf te doen ontgaan.

ARTAXERXES.

Rampzalig Rechter! Goôn! wat moet myn deugd bestaan!
 'k Moet, in myn' waardsten vriend, myn' grootsten vy-
 and straffen;

Myn' Vader en metëen myn' Broeder wraak verschaffen.
 Ontaarde Arbaces! ach! waarom het recht gehoond?
 Waarom zo menigwerf aan my uw trouw betoond?
 Hield dan die schyn van eer, van vriendschap, eedle
 zorgen

En onbesmette deugd, een strafbaar hart verborgen?
 Waarom liet ik niet reeds uit myn geheugen gaan
 Dat gy, toen 's vyands dolk my dreigde nêer te slaan,
 Tot myn behoudenis uw eigen bloed zaagt plengen,
 En myne dagen door uw wonden deed verlengen?

'k Zou dan niet vreezen, in 't bevordren van uw straf,
 Dat ik, ondankbaar, myn' Beschermmer stort in 't graf.

ARBACES.

Wil een' onnoozlen, die zich deerlyk ziet verdrukken,
 Die nimmer heeft misdaan, uw goedheid niet ontrukken.
 'k Verdiende nooit zo veel als thans uw medely'.

ARTABAN.

Hoe! gy, Vermeete! gy genaê verdienen! gy,
 Onwaarde Zoon, die my ontëert door gruweldaaden!

ARBACES.

Hoe! wil myn Vader-zelf my met die smet belaadn?

ARTABAN.

Wat kunt gy wachten van een' Vader dien gy hoont?
 Het medelyden, 't welk een booswicht word betoond,
 Strekt om zich deelgenoot van zyne schuld te maaken.

Tegen Artaxerxes.

Doe recht, Mynheer: laat hem het loon der misdaad smaa-
 Ve:geet dat Artaban zyn Vader is: myn bloed, (ken:
 In uwen dienst gestort, myn zuivre trouw, niets moet

Zyn welverdiende straf noch uwe wraak vertragen.
Vel 't vonnis: spreek, Mynheer! wat doet uw deugd
vertzaagen?

Verban 't gevoelen van een vriendschap uit uw hart,
Die hy onwaardig is.

ARTAXERXES.

In de overmaat van smart;

Die myne ziel beroerd en die 'k my zie bereiden,
Kan my de rede, die te zwak is, niet geleiden.

ô Veel te zwaare last, dien Artaxerxes torst!

'k Ben Rechter, Minnaar, Vriend; 'k ben Broeder,
Zoon en Vorst.

ô Hemel! wat besluit zal ik in 't cind' verkiezen?

De drift, die me overheert, doet my my-zelv' verliezen.

De ontfeltnis myns gemoeds is niet genoeg bedaard:

Men toev' tot zich op 't klaarft' de waarheid openbaart.

ARBACES.

Ik zal u al myn bloed gewillig overgeeven,

Zo 'k maar verzekerd ben dat gy niet meê zult sneeven:

Zorg dan voor uw behoud; geef u niet bloot, Mynheer!

Vrees voor de zelfde hand, het zelfde moordgeweer.

Dit 's alles wat gy ooit moet uit myn' mond verwach-
ten:

(ten;

Myn' pligt heb ik voldaan: uw' pligt kunt gy betrach-

Volvoer dien: maar vertrouw dat ik onschuldig ben.

ARTAXERXES.

Toon zulks dan aan, en maak dat ik den moorder kenn';

Dit is uw eerste pligt.

ARBACES.

'k Heb by my-zelv' gezworen,

Mynheer, dat ik zyn' naam aan niemand zal doen hooren,

Maar u, zo lang ik leef, behoeden voor 't gevaar.

Denk niet dat ik u zulks tot myn behoud verklaar;

Neen, 't sterven is myn heil, en ik verlang te sneeven;

Maar 't is om dat gy-zelf zult zorgen voor uw leven.

ARTABAN.

Hoe! wilt gy de achterdocht op andren laten gaan,
 En maaken elk verdacht, om dus uw straf te ontgaan?
 Wilt gy door nieuwe list den eisch van 't recht beletten?
 En door een' glimp van trouw eens andrens deugd besmet-

ARBACES. (ten?)

Myn Vader! ...

Tegen Artaxerxes.

Maar 'k heb u genoeg gezegd, Mynheer!
 Straf my, zo 't weezen moet, en onderzoek niets meer.

ARTAXERXES.

Denk niet dat ik myn magt onächtzaam zal misbruiken;
 En 't misdryf, ondoorzocht, in zynen voortgang snuiken.
 Het bloed van uws gelyk is van te veel waardy,
 Dan dat het niet door 't recht op 't naauwst' gewogen zy.
 't Spreekt alles tegen u: maar 't offer, 't welk moet

buigen,

Is me al te waard om 't niet volkomen te overtuigen.
 Om zulks alléén te doen ben ik te sterk ontroerd.
 Dat straks de Raad vergaëdre, en, voor den troon ge-
 Met all' de Wyzen van dit hof hieröp besluiten: (voerd,
 Dan zal, naar hun bericht, zich Artaxerxes uiten.
 'k Wil me op dit stuk beraën met menschen en met Goôn.
 Bewaart hem wel, en let met zorg op myn geboën.
 De Hemel wapen' zich om de onschuld vóór te spreken,
 Of hoede my, in u, een' Vorstenmoord te wreken.

Z E S D E T O O N E E L.

MANDANE, SEMIRE, ARBACES, ARTABAN,
 MEGABISUS, *Wachten.*

ARBACES.

Rampzaalge Arbaces! moet een schandvlek, die u hoont,
 De prys der onschuld zyn die uwe ziel bewoont!

MEGABISUS.

Welk een gebeurtenis!

SEMIRE.

Wat onheil moet ik vreezen!

MANDANE.

Al myn geluk vlied heen ; myn ramp zal eindloos weezen.

ARBACES.

Mesleide Vorst , wiens oog ik niet verlichten kan!

Wat ysfelyke ramp! myn harte heeft 'er van.

ARTABAN.

„ 'k Ontveins vergeefs myn' schrik”.

ARBACES.

Myn Vader! wend ge uwe oogen

Met afkeer van my af! 'k Zou zonder leed gedoogen

Dat my een andre mond betichten dorst : maar gy,

Die my hebt voortgebracht, my kent, beschuldigt my:

Gy eischt myn dood! ik kan 't niet zonder sidring hoo-

ren.

(schoren!

Word my dat gruwzaam lot in 't eind' door u be-

Myn Vader, ach! beschouw myn rampen : troost my:

toon,

Toon deernis met den staat van uw' verdrukten Zoon.

ARTABAN.

Gy zyt myn Zoon niet: weg, doemwaardigste aller

boozen!

(zen:

Gy brengt u-zelv' ten val; gy doet uw' Vader bloo-

Ik heb geen deernis met een' Konings moordenaar. (baar!

Uw byzyn baart my schrik: ik schuw't, en vlucht, Bar-

Z E V E N D E T O O N E E L .

MANDANE, SEMIRE, ARBACES, MEGABISUS,
Wachten.

ARBACES.

(schaaden!

Goôn! moet het wanbedryf myn zuivre deugd dus
Met

Met welk een misdaad wil uw gramschap my belaaden?
Semire! hoor my, en beklaag myn ongeval.

SEMIRE.

Neen: toon uwe onschuld aan, zo ik u hooren zal.
Zo lang gy strafbaar schynt, moet nooit uw mond be-
geeren

Dat ik u vóórsta, of by iemand zal verweeren.

A C H T S T E T O O N E E L:

MANDANE, ARBACES, MEGABISUS,
Wachten.

Verwaardigt niemand zich om my ter neêr te slaan?
Ach! Megabifus!

ARBACES.

MEGABISUS.
'k Wil u spreken, noch verstaan.
ARBACES.

Prinzes!...

MANDANE.

Ontwyk myn oog, Ontäarde! en kom niet nader!

ARBACES.

Myn Vriend! verhoor my.

MEGABISUS.

'k Toon die gunst aan geen' Verrader.

N E G E N D E T O O N E E L,

MANDANE, ARBACES, *Wachten.*

Mevrouw, geef my ten minste één oogenblik gehoor;

MANDANE.

Ik leen geen monsterdier, geen' Vorstenmoorder 't oor.

A R B A C E S .

Myn eenig dierbaar goed!... myn waardste doel!...; myn
Mandane!... (leven!...

M A N D A N E .

Snoode! durft ge aan my die naamen geeven?
De ontäarde booswicht, die myn' Vader heeft vernield,
Durft my weêrhouden! Hoe!

A R B A C E S .

'k Heb Xerxes nooit ontzield.

M A N D A N E .

Wie is zyn moorder dan? spreek; openbaar u nader.

A R B A C E S .

Ik kan niet, Ach! ik ben....

M A N D A N E .

Gy zyt een Ryksverrader.

A R B A C E S .

Ik ben onschuldig:

M A N D A N E .

Gy?

A R B A C E S .

Ik zweer zulks.

M A N D A N E .

Trouwloos hart!

A R B A C E S .

Wat baart dat wreed geheim my onverdraagbre smart?
Wist gy, Prinses!...

M A N D A N E .

Gy weet met welke straf bre neiging
Gy Xerxes hebt gehaat: hoorde ik niet uw bedreiging?

A R B A C E S .

Gy dwaalt.

M A N D A N E .

Ik heb gedwaald, toen ik u heb vertrouwd,
Toen ik u heb bemind en op uw deugd gebouwd:
Maar tegenwoordig zyt ge een gruwel in myne oogen.

Ik ben uw vyandin: uw dood is al myn poogen.

ARBACES.

Hoe! zo veel teedre liefde

MANDANE.

Is thans verkeerd in haat.

ARBACES.

Gy weigert my geloof!

MANDANE.

Zeg dat ge een onverlaat,

Een wreede, een booswicht zyt; dan zal ik u gelooven. (ven!

Ach! 'k wenschte dat ik hem myn harte kon ontroo-
Maar 'k voel te wel, helaas! in weêrwil van myn' pligt,
Dat myn gerechte toorn voor myne liefde zwicht.

Ik wil hem haaten, hem verfoeijen: maar, ô Goden!
Het is niet in myn magt: dees foltring zal my doo-
den.

Beef echter, en verkies uw zuivring, of uw straf:
'k Zal uw beschermster zyn, of storten u in 't graf.

T I E N D E T O O N E E L.

ARBACES, *Wachten.*

't **B**alstuurig lot kan my niet wreeder onderdrukken.

'k Gevoel op éénen tyd alle yslyke ongelukken:

'k Verlies de gunst myns Vriends: myn Vader eischt
myn straf:

Myn Zuster, Minnares, 't vlied alles van my af.

Ik ben gedwongen 't feit, hoe gruwzaam 't zy, te
heelen.

Gerechte Hemel, laat, laat me in uw deernis deelen.

De ramp die me overvalt, al te eerloos, al te droef,

Stelt myn standvastigheid op een te zwaare proef.

'k Dryf in een holle zee van wilde en woeste golven.

Gefold en omgevoerd, of in haar' nacht bedolven,

Van

Van mast en kiel beroofd, en zonder toeverlaat,
 Aan weêr en wind ten prooije, in een' rampzaalgen staat;
 Op 't onverwachtst van all', wat adem schept, begeeven,
 Is myne onnozelheid alléén my bygebleeven,
 Die zelf me een klip verstrekt, waaröp ik schipbreuk ly'.
 Gy, Wachten! brengt my weg. Helpt, Goden!
 staat my by.

Einde des Tweeden Bedryfs.

D E R D E B E D R Y F.

E E R S T E T O O N E E L.

Het Tooneel verbeeld de Raadkamer. In het midden staat een Troon. Ter wederzyden ziet men zitplaatsen voor de Wyzen en Grooten van Perfië. Aan de rechter zyde, by den Troon, staat een Gestoelte met een Tafel.

S E M I R E , *alleen.*

Wat ramp staat my het eerst van allen vóór te komen?
Ik moet den Vorst, Mandane, en ook Arbaces schroomen:

Myn Vader-zelf spelt my het yslykft' treurtooneel,
En elk bestormt myn hart in zyn gevoeligst deel.
Zo 'k één van allen in zyn drift al wist te keeren,
Vinde ik my veel te zwak om de andren af te weeten:
Zy zyn gelyk een stroom, die met een trotsch geweld
Zich uit zyn kil verheften 't land in onrust stelt,
Terwyl de bouwman, vol van schrik, zyn droeve
elenden (den:

Aan d'een' en d'andren boord met kracht zoekt af te wend-

Maar al zyn zorg en vlyt en arbeid zyn onnut:

Zo hy, aan d'eenen kant, het ryzend water stut,

Ziet hy 't, aan d'andren, door een nieuwe breuke drin-

gen,

En baanen zich een' weg door honderd openingen.

Van hoe veel rampen worde ik tevens niet bestreên!

T W E E .

A R T A X E R X E S,
T W E E D E T O O N E E L.

M A N D A N E, S E M I R E.

Helaas, Mandane! S E M I R E.
waar, waar voert uw drift u heen?

M A N D A N E.

Ik wil den Koning en den gantschen Raad hier wachten.

S E M I R E.

Ach! mogten wy te saam Arbaces heil betrachten!

M A N D A N E.

't Verschil van ons belang is wederzyds te groot:
Gy wilt zyn hoedster zyn, en ik begeer zyn dood.

S E M I R E.

Gy eischt uw' Minnaars dood, en zonder u te ontroeren!

M A N D A N E.

Ja, zulk een wreede taal moet Xerxes Dochter voeren.

S E M I R E.

Myn Broeder heeft geen schuld, en diemen in hem vind,
Is dat hy u te veel, te teder heeft bemind.

M A N D A N E.

Dat is zyn grootste smet: zyn dood, daar 'k om zal smeeken,
Moet my rechtvaardigen, en myne schande wreeken:
De min, waartoe myn oog zyn hart heeft aangepord,
Mocst hem een' held doen zyn; daar hy een moorder word.

S E M I R E.

Kan hem de strenge wet geen straf genoeg doen draa-
Moet uw wraakzuchtig hart haar wreedheid onder schraa-

M A N D A N E.

'k Mistrouw de wet, en vrees, zo zy hem niet verschoont,
De teedre vriendschap, die in Artaxerxes woont,
De gunst des Raads, de zucht der Persiaansche Grooten,
Dat onbekend gezag, die tooverkracht, besloten
In 't minnelyk gelaat, dat hem ten voorspraak strekt,
En welks bevalligheid elks harte tot zich trekt.

S E

SEMIRE.

Gaat heen, Wreedartige! doe hem ter dood verwyzen.
 Voltrek' uw blinde wraak, waarvan gy 't eerst moest yzen.
 Maar kan het mooglyk zyn dat ge immer zulks volbrengt?
 Kunt gy zyn zuchten, vaak met de uwen t' saam gemengd,
 Zyn trouw, u toegezegd, vergeeten en ontwennen?
 Zult gy zyn trekken, die de liefde u leerde kennen,
 Verbannen uit uw ziel?

MANDANE.

Ontmenschte! moct uw spyt

Een drift hernieuwen! die met myne pligten stryd?
 Die al myn deugd vergeefs wil dooven en weêrstreeven?
 Doet gy een denkbeeld, dat myn' moed verzwakt, herlee-
 Laat af in myne ziel dien stryd te doen ontstaan! (ver)
 Indien ik my verbeel myn min te wederstaan,
 Weersta die nevens my: laat me in die dwaaling blyven;
 Laat my gelooven haar uit myn gemoed te dryven!
 Ik moct den haat-alléén verhooren: zwicht, als ik.
 Vertoon my niet dat ik my vruchtloos daartoe schik. (dren)
 Maar 'k zie van verre alreeds den gantschen Raad ons na-
 Ik schrik, en voel myn bloed verstyven in myne adren,
 Dat echter myne wraak naar 't recht zyn lot besliss',

SEMIRE.

Behoed myn' Broeder, Goôn! zo hy onschuldig is!

D E R D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, *voorgegaan door den Raad,*
de Wyzen en Grooten van Persië, en ge-
volgd door zyne Wachten; MEGABISUS;
 MANDANE, en SEMIRE, *ter*
zyde, ieder aan een' byzonde-
ren kant.

ARTAXERXES.

Getrouwe Steunfels van deez' troon! doorluchte Raad-
 Gy

Gy ziet my door 't gewigt der staatszorg overlaaden.
 't Begin myns ryksgebieds is zo vol droeffenis,
 Dat myne hand, die niet genoeg ervaren is,
 Niet dan met siddering den scepter durft aanvaarden.
 Gy, wier beleid en moed uw trouw steeds evenaarden!
 Geleid myn teedre jeugd, nu 'k styg op Xerxes troon:
 Bestiert voortaan haar' gang, myn dierbregunst ten loon,
 Langs 't al te moeilyk spoor dat zy staat in te treden:
 Wreek mynen Vader, van gantsch Perfië aangebeden:
 Dat uw voorzichtigheid, uw deugd my strekk' ten baak...

SEMIRE, *zich voor den troon werpende.*

Genâc, Mynheer! genaê!

MANDANE, *op de zelfde wyze.*

Wraak, Artaxerxes! wraak!

Ik eisch eens moorders bloed van myn' geliefden Broeder.

SEMIRE.

Ik smeek om 't leven eens onnoozlen: wees zyn hoeder!

MANDANE.

De misdaad is bekend.

SEMIRE.

Maar de overtreeder niet.

MANDANE.

Arbaces word gedoemd door blyken, die men ziet.

SEMIRE.

De rede spreekt hem vry.

MANDANE.

De liefde acht hem misdadig.

Het bloed eens Vaders eischt dat ik myn wraak verzadig.

SEMIRE.

Het leven van den Zoon, door zyne hand beschur,

Wil dat gy hem beloont.

MANDANE.

Denk dat het recht den straf

Van uwen zetel is, dat hy zyn straf moet draagen.

SEMIRE.

Denk dat zachtmoedigheid den troon moet onderschraagen.

MAN

MANDANE.

Een Dochter ligt geknield.

SEMIRE.

Een Zuster buigt zich neêr.

MANDANE.

Wraak, Artaxerxes! wraak!

SEMIRE.

Genaê! genaê, Mynheer!

ARTAXERXES.

Ryst, bid ik, Hemel! Ryst: verbergt voor my uw smarte.

Myn eigen rouw doorgriefft te feller my het harte.

Semire vreest myn wraak; Mandane myn genaê:

Maar Artaxerxes zucht, als Vriend en Zoon: ô Ja:

Zyn ziel gevoelt, helaas! door 't slaan van 's Hemels

Semires hartewee, gelyk Mandanes woede. (roede,

VIERDE TOONEEL.

ARTABAN, ARTAXERXES, MANDANE,

SEMIRE, MEGABISUS, *Raaden, Wyzen,**Grooten, Wachten.*

ARTAXERXES.

Kom, Artaban! tred toe: vertroost my: stult, bedwing

't Onbuigzaam recht, en toon me uw' Zoons verdediging.

Verschoonde Arbaces zich? spreek: dat uw schroom

ARTABAN. (verdwyne.

Uw deernis, Vorst, is hem zo nutloos als de myne.

Arbaces wanhoopt, of verwaarloost zich te hoên.

ARTAXERXES.

Hy wil dan dat zyn dood myn' Vaders schim verzoen'?

SEMIRE.

Zyn dood? Ontaarde! hoe! wilt gy hem 't licht ontrukken?

Semires Broeder zou voor 't schandlyk slagwaard buk-

ken?

De glorie van dit ryk? uw Vriend? uw hoop? uw stut?

C

Myn

Myn rouw word dan verächt? myn traanen zyn onnut?

A R T A X E R X E S.

Gy wilt my te onrecht met onmenschlykheid betichten.
Indien hem niets verschoont, wat kan ik dan verrichten?
Wat zoud gy-zelf bestaan? wat Artaban? Myn Wacht!
Dat straks Arbaces hier zy voor den troon gebragt.
'k Wil dat de Vader-zelf den Zoon te recht zal stellen;
Hem hooren, en vol moeds een billyk vonnis vellen;
Hem doemen, of, kan 't zyn, hem hoeden voor den
slag.

'k Verleen daartoe aan hem het koninglyk gezag.

A R T A B A N.

Mynheer...!

M A N D A N E.

Ontziet uw pligt, uit vriendschap, een' Verrader?
't Verwyzen van een' Zoon te stellen aan den Vader,
Is toonen dat gy hem niet straffen wilt.

A R T A X E R X E S.

Mevrouw,
Ik kies tot zulk een daad een' Vader, van wiens trouw
Ik my verzekerd acht; een' Vader, wiens vermoeden
Een' Zoon beschuldigd heeft, dien 'k wenschen zou te
hoeden;

Een', die een' Koningsmoord met zo veel afkeer ziet
Als ik dien zelf beschouw: verdenk zyn vroomheid niet.
Gy doet zyn deugd te kort.

M A N D A N E.

Een Vader blyft een Vader.

A R T A X E R X E S.

Een dubbel inzicht dwingt en noodzaakt hem te gader
Ter doeming van zyn' Zoon. 't Is waar, 'k moet
Xerxes dood

Thans wreeken door de straf die uit het misdryf sproot
Maar Artaban, door zulk een vonnis uit te spreken,
Moet, met zyns Konings moord, zyne eigen schande
wreeken.

M A N

M A N D A N E.

Zo dat....

A R T A X E R X E S.

Indien, in 't einde, Arbaces schuldig is;
Verschaf ik, zonder kreuk van myne erkentenis, (dig.
De schim myns Vaders wraak, enblyf meteen rechtvaar-

A R T A B A N.

Mynheer, ach! welk een proef..!

A R T A X E R X E S.

Ze is uwer deugden waardig.

A R T A B A N.

Wat zal men zeggen van die keur? Ik bid, verlaat....

A R T A X E R X E S.

Wat zou men zeggen? Is hier iemand in den Raad
Diemyn gedrag misduid? hy spreekte; 't zal hem voegen...
Zy zwygen allen: dit 's een blyk van elks genoeg.

S E M I R E.

Myn Broeder komt.

M A M D A N E.

Ik beef.

A R T A X E R X E S.

Men moet hem hooren,

A R T A B A N.

„Acht!
Verbergen wy den schrik voor myn ontäard gedrag”.

V Y F D E T O O N E E L.

A R B A C E S, geleid door eenige Wachten;

A R T A X E R X E S, M A N D A N E, S E M I R E,

A R T A B A N, M E G A B I S U S, Raaden,

Wyzen, Grooten, Wachten.

W at affchrik is 't, dien ik gantsch Perfië aan kan jaagen?
Is 't hier vergaderd om geruigenis te draagen

C 2

Van

Van 't onrechtvaardig lot waarönder ik verkwyn?
Helaas! myn Vorst....!

A R T A X E R X E S.

Noem my uw' Vriend; ik wil zulks zyn,
Zolang ik uw misdryf nog mag in twyfel trekken:
Maar echter kan uw Vriend uw' Rechter niet verftrekken:
Ik wil dat Artaban het vonnis vellen zal.

A R B A C E S.

Myn Vader! Goôn! ik schrik: wat deerlyk ongeval!

A R T A B A N, *tegen Arbaces.*

Door welk een denkbeeld fchynt uw geest te zyn be-
wogen?

Gy staat door deeze keur verbaasd en opgetogen,
En twyfelt mogelyk of ik standvastigheid
En deugd genoeg bezit voor zulk een zwaar beleid.

A R B A C E S.

'k Beken 't, ik sta verbaasd. Kunt ge, als gy wilt ont-
leeden

(den?)

Wie 'k ben, en wie gy zyt, dees plaats, dit ampt bekleed-
'k Begryp niet, als ik u beschouw in deezen staat,
Wat önvertzaagtheid zich vertoont op uw gelaat.

A R T A B A N.

Tracht niet te ontdekken door wat drift ik word bewogen,
En wat myn ziel gevoelt: doorzoek niet of myne oogen
Gepaard gaan met myn hart: wat me ook hebbe aan-
gefpoord,

Gy zy 'er de oorzaak van: had gy myn' raad verhoord,
Een' tedren Vader in zyn oogmerk niet misprezen,
Gy zoud niet schuldig zyn, noch ik uw rechter weezen.

M A N D A N E.

Denk dat ge een grooter zaak alhier verrichten moet
Dan 't wederzydsch verwyf dat gy ons hooren doet.
Dat zich Arbaces straks voor ieders oog rechtvaardig,
Of dat hy zy gedoemd.

(*Artaban begeeft zich in den Rechterstoel.*)

ARBACES.

Wat strengheid! ik strafwaardig?

ARTABAN.

Dat de aangeklaagde dan de waarheid openbaar'.

Arbaces! ieder noemt u Xerxes moordenaar.

De blyken van 't misdryf zyn uw vermeetele liefde,

Uw ongebonden toorn, het staal, 't welkiemant griefde,

Uw vlucht.

ARBACES.

Het staal, het bloed, myn vlucht, myn ongeduld,

Het klaagt my alles aan, en echter, 'k heb geen schuld.

ARTABAN.

Bewys dat; geef ons blyk, en vergenoeg Mandane.

ARBACES.

't Is noodloos dat uw mond my tot myn' pligt vermaane.

Zo gy my redden wilt in zo veele ergernis,

Val dan myn hart niet aan daar 't zo gevoelig is.

De driften zyn genoeg waardoor ik word bewogen:

De liefde zou mischien meer dan te veel vermogen

Op zulk een' waarde naam, ontmenschte Vader...

ARTABAN.

Hoe!

Welk een verblinde drift! Denk waar gy zyt: zie toe.

Besef met wien gy spreekt, Vermeetele!

ARBACES.

Maar, myn Vader!...

ARTAXERXES.

Help ons u redden.

ARBACES.

'k Was nooit moorder, nooit verrader;

En echter weet ik niets tot myn verdediging.

Wat middel is 'er dan tot uw bevrediging?

Men moog' my honderdmaal met deezen moord betygen.

Myne eer ontkent het feit: myn pligt gebied my 't zwygen.

MANDANE.

Het zy hy zwyge of spreek', hy maakt zich straffens waard.

Wat houd den Rechter op? wat maakt hem nog bezwaard?
 Wie wederhoud hem om het vonnis uit te spreken?
 Is dit die Vader, die een' dubblen hoon moest wreeken?

ARBACES.

Mandane wil myn dood!

MANDANE.

„Wat yzing fremt myn bloed”.

ARTABAN.

Uw grimmigheid, Mevrouw, verdubbelt mynen moed.
 Dat Artaban, door zyn gestrengheid, aan dees Kyken
 Een voorbeeld van zyn trouw en billykheid doe blyken,
 Het welk men nimmer zag. 'k Veroordeel mynen Zoon
 Arbaces sterv'.

(Hy onderteekent het vonnis.)

ARTAXERXES.

Myn Vriend, verschuif het vonnis.

MANDANE.

Goôn!

ARTABAN.

't Is onderteekend, en myn rechtspligt nagekomen.

ARTAXERXES.

Ontmenschte glorie!

SEMIRE.

Wreede!

MANDANE.

Ik voel myn traanen stroomen

ARBACES.

Gy weënt, Mevrouw! toont my uw hart dat gunstgenoot
 Hebt ge eindlyk medely' met myn rampzalig lot?

MANDANE.

De traanen worden 't oog door blydschap ook ontwrongen

ARTABAN, opstaande.

Ik heb, als Rechter, myn' gestrengsten pligt voldongen

(Tegen Artaxerxes.)

Gedoo, Mynheer, dat zich, in de allerfelste smart,
 De tederheid vertoon' van 't vaderlyke hart.

(1)

(Tegen Arbaces.)

Vergeef het my, myn Zoon! ik moest uw vonnis vellen:
 Vrees niet als ge uwe straf u ziet voor oogen stellen:
 De zwaarste rampspoed is de schroom die 't hart benaauwt.

A R B A C E S.

Ik voel, 't is waar, dat myn standvastigheid verflaauwt.
 'k Verdien in ieders oog de zwaarste straf te draagen.
 'k Verlies al myne hoop; 'k zie in myn lentedagen
 Myn' levensdraad geknot; ik ben voor deezen Staat,
 Voor myn Beminde en Vriend een doel van schrik en
 haat:

Ja, 't is myn Vader-zelf, die.... Wreede Vader!....

A R T A B A N.

Goden!

M A N D A N E.

Ik sterf.

A R B A C E S.

Hoe! zou ik ooit myn' Koning kunnen dooden?
 Myn Vader! ach verschoon.... Helaas! 'k val u te voet.
 Verschoon de ontroering! die myn hart u blyken doet:
 'k Zal, zonder jammerklagt, al 't bloed u wedergeeven
 't Welk ik van u ontving, en echter schuldloos sneeven:
 Gun, verre van de hand te doemen die deez' dag
 Myn vonnis onderschreef, dat ik die kussen mag.

(Hy valt hem te voet.)

A R T A B A N.

Rys op: gy klaagt met recht. „Maar... Hemel! 'k
 word bewogen”.... (oogen.

Omhels uw' Vader. Ach, myn Zoon! ontwyk myne

A R B A C E S.

Vaar wel, myn Vader! leef, en spaar uw dierbaar hoofd:
 Vermurw Mandanes hart, wier eisch my 't licht ontroofst:
 Bescherm myn' Koning: 'k sterf gelukkig, zo myn sneeven
 Dit Ryk den slag ontrukk', dien 't mooglyk word gegeeven.

ZESDE TOONEEL.

ARTAXERXES, MANDANE, SEMIRE,
ARTABAN, *Wachten.*

MANDANE.
 Hemel! ik gevoel, nu 'k hem van hier zie gaan,
 All' de yslykheên der straf die hem ter neêr zal slaan.

ARTABAN.
 Ik heb uw' toorn voldaan, Prinses: 'k heb recht gesproken.
 Ten koste van myn bloed zult ge eindlyk zyn gewroken.

MANDANE.
 Onwaardige! vertrek, vertrek uit myn gezicht.
 Ontwyk dit hof: bedek, verberg u voor het licht:
 Verschuil u onder de aard', zo zy 't verblyf wil strekken
 Eens Vaders, die natuur zo eerloos durft bevleken,
 Eens Vaders, die den val van zynen Zoon bedoelt,
 En geen de minste zucht noch menschlykheid gevoelt.

ARTABAN.
 Hoe! myne deugd....

MANDANE.
 Zwyg stil: Barbaar! durft gy die noemen?
 Op welk een deugd durft uw verbasterd harte roemen?
 De deugd bepaalt zich zelf; daar ze uitbarst, baart ze smet.

ARTABAN.
 Hebt gy niet zelf my tot die strengheid aangezet?

MANDANE.
 Ja 'k zou, zo ge andermaal zyn vonnis hier moest vellen,
 U andermaal uit pligt myn' eisch te vooren stellen.
 Mandane moest de dood haars Vaders wreken: maar
 't Voegde Artaban zyn' Zoon te hoeden voor 't gevaar:
 My, dat ik hem vervolgde om volgens 't recht te snee-
 ven; (ven.

Doch hem, eens Vaders hart en 't bloed geboor te gee-
 Ik moest de tederheid der liefde wederstaan;

Hy

Hy moest den strengen eisch eens Rechters tegengaan:
Dit, dit was beider pligt. Weg, weg, barbaarsche
Vader! (der':

Wyk naar het aaklig bosch, opdat geen mensch u na;
Daar zult gy monsters zien, zo boos van aart als gy.

'k Acht u veel woester dan de felste roofharpy,
Dan 't wreedste moordgedrocht van 't eeuwigbarre
noorden,

Het brandend Africa, en de ongenaakbaarste oorden.

Z E V E N D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, SEMIRE, ARTABAN,
Wachten.

ARTAXERXES.

Semire! ach! 's Hemels toorn bezweert Arbaces val!

SEMIRE.

Hoe! treurt gy, Dwingeland, nu myn Broeder sterven zal!

Gy veinst: de menschlykheid is uw gemoed ontvloden.

Gy doet uw' Vriend vergaan, en gy beweent hem!

ARTAXERXES.

Goden!...

Noemt gy my Dwingeland, als ik, na ryp beraad,

Zyn leven aan de zorg eens Vaders overlaat?

SEMIRE.

Uw wreedheid gaat in woede alle andre verr' te boven;

Zy wrokt met meerder list dan iemand kan gelooven.

De rang van Rechter bond myn' Vader aan de wet,

Die gy, als Opperheer, bedwingt en paalen zet.

Neen, Artaban kon niet voldoen aan 't mededogen!

Uit vriendschap voegde u dit, en 't was in uw vermo-

gen: (pligt

Maar gy, gy ziet met vreugd dat door eens Vaders

De Zoon word omgebragt en uwe wraak verricht.

De erkentnis, noch de min kan u voortaan behaagen.

ARTAXERXES.

Ik durf gantsch Perfië hier tot getuige daagen
 Van myne erkentenis voor 't geen Arbaces deed,
 Van myne min voor u, van 't onbegrypelyk leed
 Dat uw verwyf my baart.

SEMIRE.

Helaas! 'k dacht u voordeezen

Een teder Minnaar, een grootmoedig Vriend te weezen:
 Maar 'k zie, aan de overmaat van uw verborgen spyt,
 Dat gy in 't één' barbaarsch, in 't ander trouwloos zyt.
 De tedre liefdedrift, elk schepsel aangeboren,
 Weet zelfs het tygerdier tot deernis aan te spooren:
 De leeuw vergeet somtyds de woede die hem spoort:
 Maar, wreeder van gemoed, en meer belust op moord,
 Sluit gy uw hart, en hoort noch traanen, noch gebeden

Van 't voorwerp 't welk u mint: gy kent geen tederhe-

ACHTSTE TOONEEL.

ARTAXERXES, ARTABAN, *Wachten.*

ARTAXERXES.

Heb ik dien smaad verdiend voor myn zachtmoedigheid?

ARTABAN.

Is dit het loon, 't welk hier myn deugden word bereid?
 Wat stervling leed van 't lot ooit doodelyker hinder?

ARTAXERXES.

Is uwe droefheid groot, myne onrust is niet minder.
 Ik weet naauw' wie van ons, als Vader of als Vriend,
 Het meest verdriet ontmoet, en 't meest beklag verdient.
 Uit vaderlyken pligt moest gy Arbaces minnen;
 Maar door de keur van 't hart kon hy myn vriendschap
 winnen.

Het zy 'k hem doeme of niet, myn glorie krygt een vlek...
 Beraaden we ons nog ééns. 'k Wacht u in myn vertrek.

NE-

T R E U R S P E L. 43
N E G E N D E T O O N E E L.

ARTABAN, *alleen.*

Ik vind my thans alléén: myn zorg kan zich bepaalen;
Myn afgefolterd hart in 't eind' weér adem haalen.
Myn moed wierd hoopeloos toen Artaxerxes mond
Begeerde dat myn Zoon in my zyn' Rechter vond:
Maar 'k ben 't gevaar voorby. Laat ons niet langer
schroomen.

Gaan wy Arbaces zien, om hem te hulp te komen.
Het oogenblik genaakt dat ik myn' wensch bekroon:
Eene enkle misdaad nog, dan treden we op den troon.

Einde des Derden Bedryfs.

VIER.

A R T A X E R X E S,
V I E R D E B E D R Y F.
E E R S T E T O O N E E L.

Het Tooneel verbeeld een Vertrek der Gevangenis.

A R T A X E R X E S, A R T A B A N, *Wachten.*

MEN brenge Arbaces hier. Gy kunt hem nader spreken; Beproof nog eens of ik me op hem-alléén moet wreken; Of zich geene andre hand verftout heeft tot den flag. De Hemel gunn' dat ik zyn' val verhoeden mag.

A R T A B A N.

Denkt niet, Mynheer, dat my het vaderlyk gewecten, Of de ydle hoop dat hy zich-zelv' niet heeft vergeeten; Tot dit gefprek vervoert: zyn misdaad bleek te klaar. Hy moet vergaan: het is alleenlyk uw gevaar, Uw zekerheid die my verpligt hem hier te hooren. 'k Zal onderzoeken wat zyn' moedwil aan kon fpooren; Wat aanhang, nevens hem, het zelfde lot verdient,

A R T A X E R X E S.

Uw moed verwondert my. Ik sidder om een' Vriend; En gy durft onvertzaagd een' Zoon ter doodftaf doemen!

A R T A B A N.

Het treft me aan 't hart; vergeefs zoude ik myn fmart verbloemen.

Natuur vervoert me: ik voel de tederheid van 't bloed; Maar 't is myn pligt alleen, die triomfeeren moet. Ik vloek een' Zoon; die, tot myn' fmaad, zyn' pligt verzaakte:

'k Was onderdaan, eer my het lot zyn' Vader maakte.

A R T A X E R X E S.

'Ach! uwe deugd spreekt zelf my in zyn voordeel aan. Hoe minder gy hem acht, hoe meer 'k hem vóór moet ftaan.

Het

Het waar te slecht een loon aan uw verdiensten schenken:
 'k Zou zelfs ondankbaar zyn zo 'k naliet te overdenken
 Hoe zwaar ik u vervolg door 't straffen van uw' Zoon.
 Ach, Artaban! kan 't zyn, dat hem een glimp verschoon'.
 Doe my zyn gruweldaad, zyn schuld in twyfel trekken.
 Veréenen we ons, om hem te zuivren van zyn vlekken.

ARTABAN.

Helaas! wat kan ik doen, daar alles hem beticht?
 Daar hy zelfs niets weêrlegt van 't kwaad, hem opgedicht?
 Daar hy hardnekkig zwygt?

ARTAXERXES.

Hy lyd mischien geduldig

En zwygt uit toevorzicht: hy noemt zich steeds on-
 schuldig.

Geen laffe logentaal is ooit zyn' mond ontgaan.

Ach! zou zyn hart zo ras tot de ondeugd overflaan!

Doorzoek zyn ziel: hy zal een' Vader ligt verklaaren

All' 't geen hy heeft ontzien zyn' Rechter te openbaaren.

'k Laat u met hem alléén: hoor of hy u voldoet.

Verdicht, zo 't weezen kan, een' vond die hem behoed.

Bedrieg my, zo 't moet zyn; 'k zal u die daad vergeeven.

Van jongs af is ons hart altoos verknocht gebleven.

Wy deelden onderling, zo wel in lief als leed,

Het weêrzyds lotgeval dat ons veréenen deed.

Geef my myn' Vriend dan weêr: doe hem, gelyk

voordeezen,

Myn rederhartigheid, myn vriendschap waardig weezen

En laat uws Vorsten zoen, ja 't welzyn van uw' Zoon

Eenstemmig t'laamen gaan met de eer van myne kroon.

T W E E D E T O O N E E L.

ARTABAN, *alleen.*

Ik s'chep weêr nieuwe hoop, daar 'k alles dacht verlooren.
 Maar 'k zie myn' Zoon.

DER-

A R T A X E R X E S,
D E R D E T O O N E E L.

ARBACES, *gevolgd door cenige Wachten*; ARTABAN.

ARTABAN, *tegen de Wachten.*

V ertrek: laat ons hier niemand flooren.

ARBACES.

Myn Vader! en alléén!

ARTABAN.

Myn Zoon! kom, vlieden wy.

Behoed u-zelv'. De Vorst laat my deez' toegang vry.
Hy wil dat ik u spreek': laat my uw heil bereiden.
Dat heimlyk spoor kan hem en uwe Wacht misleiden.

ARBACES.

Myn vlucht zou blyken doen dat ik my schuldig acht.

ARTABAN.

Ontzinde! volg: ik heb uw vryheid in myn magt:
'k Ontruk u van de dood; hoor 't vaderlyk vermaanen.
'k Zal u, ten trots der wraak, een spoor ter glorie baanen.
En mogelyk ten troon.

ARBACES.

Ten troon? Hoe! door verraad?...

ARTABAN.

Gy weet, het Vorstlyk bloed wierd overlang gehaat.
Gy moet u slechts met my by 't krygsvolk laten vinden;
Dan barst het oproer uit: hun hoofden zyn myn vrinden:
Ik heb hun aller woord.

ARBACES.

Ik miter worden? Ik?

Ach! 't enkel denkbeeld doet my fidderen van schrik.
Myn Vader! 'k bid u, laat myne onschuld my bekooren!

ARTABAN.

Kunt gy die immer wel bewyzen voor elks ooren?
Gy zyt gevangen, en by elk van schuld verdacht.

AR.

ARBACES.

Maar 'k heb die nooit gehad.

ARTABAN.

Geef op die deugd geenacht.

De prys der onschuld word door ydle en ligtgebaarde
 Verwondring des gemeens geenzins van meerder waarde.
 Dat nietig voordeel word haar naauwelyks ontroofd,
 Dat ze is een enkle schim, en al haar glans verdooft.
 Hy, die op 't schouwtooneel der Waereld, schoondoem-
 waardig,

De meeste schyndeugd voed, is maar alléén rechtvaardig.

ARBACES.

Gy doolt, Mynheer, en dwaalt, door zulke een valsche ta-
 Een groote ziel verstrekt haar eigen schouwtooneel: (freel.
 Zy pryst, zy laakt zich-zelve, en vonnist haare daaden:
 Gerust en wel vernoegd, kan haar geen moedwil schaaden:
 't Verschilt haar weinig, zynde inwendig overtuigd,
 Of ze in haar' handel word gedoemd of toegejuigd.

ARTABAN.

Wel nu, 't zy als gy zegt: waartoe dit wederstreeven?
 Is de onschuld in uw oog van meêr waarby dan 't leven?
 Behoed ze u voor de dood?

ARBACES.

Wat is het leven dan,

't Welk gy zo hoog waardeert? wat denkbeeld vormt ge
 ('er van?

ARTABAN.

't Is 't grootste goed, dat ons de Goden kunnen schenken;
 Een gift van meer waardy dan 'k merk dat gy kunt denken.

ARBACES.

Het leven is een schat, die door 't gebruik vergaat;
 Elk oogenblik, dat ons daarvan 't genot nog laat,
 Verstrekt éen' stap naar 't uur, waarin wy 't moeten
 deryen.

Zo dra men 't daglicht ziet, begint men ook te sterven.

ARTABAN.

Moet ik om uw behoud hier met u twisten? Hoe!...

Maar

Maar 't is myn wil; 'k gebiê 't: dat my uw pligt voldoet.
Die rede is u genoeg.

ARBACES.

Mynheer, wil my verschoonen
Zo 'k my voor de eerste maal moet ongehoorzaam toonen.

ARTABAN.

Moet ik dan met geweld uw' weêrstand gaan te keer?
U dwingen, tegen dank? kom, volg....

(Hy treed naar hem toe, om hem aan te tasten.)

ARBACES, te rug treedende.

Laat af, Mynheer!

Gy eischt van myn ontzag dit uur te sterke blyken.
Ik zal, zo gy my dwingt.....

ARTABAN.

My dreigen! niet bezwyken!

Wat zult gy?

ARBACES.

'k Weet het niet: maar 'k zal uw' eisch weêrstaan.
'k Zal alles doen, om niet met u van hier te gaan.

ARTABAN.

Laat ons dan zien wie 't bestzyn' pligt hier zal betrachten.
Kom volg my..

(Hy neemt hem by de hand.)

ARBACES.

Wachten!

ARTABAN.

Zwyg, Rampzaalge! volg my....

ARBACES.

Wachten!

ARTABAN, hem op het naderen der Wachten
loslaatende.

„ De toorn vervoert my”.

ARBACES.

'k Bid, myn Vader! ach! ycerer
Uw' Zoon met uw vaarwel.

ARTABAN.

Weg, snoode! spreek niet meer.

ARBACES.

Gy overlaad my met uw' toorn al te onrechtvaardig.
 Wanneer nochtans was ik uw deernis meerder waardig?
 Wat wreede strengheid! Ach! misduid uwe ergernis
 De liefde eens droeven Zoons, die gantsch onschuldig is?
 Helaaas! wat doet de dood zo langzaam thans genaaken,
 Wanneer ze een heilzaam eind van ons verdriet kan
 maaken?

Een hart, dat van de Goôn een gunstig lot ontfangt,
 Vreest billyk haaren schicht, daar 't myne naar verlangt:

VIERDE TOONEEL.

ARTABAN, *alleen.*

Hy wil vergaan! laat ons een laffe zwakheid smooren.
 Hy sterv'.... Maar ach! zyn dood zal me ook het hart
 doorbooren.

Hoe minder zyn gemoed myne inborst evenaart,
 Hoe meer ik hem bemin: 'k acht hem verwondring waard.
 Als hy myn' toorn verhit, als niets hem kan doen ducht-
 ten, (ten.

Terwyl myn gramschap blaakt, doet my de deernis zuch-

VYFDE TOONEEL.

MEGABISUS, ARTABAN.

MEGABISUS.

Mynheer, wat doet gy hier? uw wyselend gedrag
 Verbaast my: 't is geen tyd waarïn men draalen mag:
 't Voegt ons te werk te gaan. De Raad zal weêr vergadren:
 Uwe offers koomen t'faam': het bloed stroome uit
 hunne adren.

Slaa toe; hun aller dood baane u een' weg ten troon.

D

Kom,

Kom, vliegen wy met spoed tot redding van uw' Zoon

ARTABAN.

Ach, Megabifus! welk een ramp! wie zou 't bevroeden?
Myn Zoon veracht myn zorg; 'k wil vruchtloos hem
behoeden.

Hy weigert vry te zyn; ja zelfs ten troon te treên:
Hy zoekt zyn' eigen val, en ons bederf metéén.

MEGABISUS.

Wat zegt gy!

ARTABAN.

'k Wil vergeefs hem voor myn' raad doen bukken

MEGABISUS.

Laat ons dan met geweld hem uit zyn' kerker rukken,

ARTABAN.

Het oogenblik, waarin onze opgeheven hand
De trouw of dapperheid der Wachten overmant;
Geeft Artaxerxes tyd om zich te weer te stellen.

MEGABISUS.

Begin uw' aanslag dan met hem vóór af te vellen,
En breek Arbaces boei, na Artaxerxes dood.

ARTABAN.

Maar 't leven van myn' Zoon blyft hier in hoogen nood

MEGABISUS.

Verdeelen we ons gevolg: laat my 't paleis bespringen
Terwyl ge aan d'andren kant den kerker zult omringelen

ARTABAN.

't Verdeelen van het volk maakt ons te zwak van magt

MEGABISUS.

Gy moet nochtans op 't een of 't ander zyn bedacht.

ARTABAN.

Het zekerste is, myn Vriend, dat wy nog niets besluiten
Hoe wel des Konings dood al 't verder leed kan stuiten

MEGABISUS.

Denk dat Arbaces is gevonnisd: vrees, Mynheer . . .

ARTABAN.

Wy zullen 't dringendst' kwaad het eerste gaan te keet

't Z

't Zy u genoeg voorëerst in 't veinzen voort te vaaren,
 En 's Volks gewonnen trouw voor myn belang te spaaren.
 Inmiddels leg ik toe op 't winnen van de Wacht.
 'k Heb dit noodzaaklyk punt naar eisch niet overdacht,
 En vreesde, eer-'t noodig was, 't gevaar te doen vermeëren.

MEGABISUS.

Gebie; gy kunt op my all' wat gy wilt begeeren.

ARTABAN.

Maar zo gy my verraad.....

MEGABISUS.

Ik u verraaden? Neen;

Verdenk my nooit, Mynheer, van zulke ondankbaar-
 heën.

'k Zal nooit het gunstgenot verbannen uit myn zinnen;

't Welk uit den laagsten staat my d'eersten rang deed win-

'k Ben alles u verpligt: verlaat u steeds op my. (nen.)

ARTABAN.

Gaa heen, bespie dan of de Wacht verleidbaar zy.
 Ik volg u.

Z E S D E T O O N E E L;

ARTABAN, *alleen.*

N

Naar wat kant zal ik me in 't eind' vervoegen?

Myn Zoon zoekt zyn verderf en maakt myn hart aan
 't wroegen.

Hoe zal ik hem ontslaan? Maar....

Z E V E N D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, ARTABAN, *een Lyfwacht.*

ARTAXERXES.

Artaban!

D 2

AR:

ARTABAN.

Mynheer!

Zie ik u weder hier! Wat zorgen...?

ARTAXERXES.

Dat ik keer',

Is om te zien of gy myn wenschen hebt doen slaagen;
Of ik Arbaces weêr myn gunsten op mag draagen.

ARTABAN.

Vergeefs noop ik hem aan tot meer bekentenis.

Ik vlie, ik schuw een' Zoon, die onverzetyk is.

Gy zucht!

ARTAXERXES.

Gy weet nog niet wat smart myn ziel kan raaken.

Niet om 't gevaar, het welk my mooglyk zal genaaken,

Maar om 't herdenken aan een' vriend, van my bemind,

Dien ik niet zonder rouw op 't hoogst' misdaadig vind.

Hy is ter dood gedoemd, en 'k moet hem staan naar 't
leven;

Maar eer 'k aan Xerxes schim hem kan ten offer geeven,

Begeer ik uit hem-zelv' een klaarder onderricht!

Nooit kan ik, tot myn rust, genoegzaam zyn verlicht.

Tegen de Wacht.

Hy koome.

Tegen Artaban.

Laat me een wyl met hem alléén hier spreken.

A C H T S T E T O O N E E L.

ARTAXERXES, *alleen.*

Gy, dien ik thans uit pligt, hoewel met leed, moet
wreeken!

ô Schim eens Konings, die al 't aardryk wetten gaf!

Wien een barbaarsche hand gestort heeft in het graf!

Verdryf de smarten, die myn twyflend hart verflinden!

Uw wreeker staat gereed: doe my den moorder vinden!

Verg, verg my, nu 'k misschien den rechten daader mis;

Geen

Geen zeker misdryf af, om een, 't welk duister is!
 Heb deernis met uw' Zoon! laat hem zyn wit beschieten,
 En doe hem, te uwer wraak, geen schuldloos bloed
 vergieten!

'k Weet niet wat inspraak my tot zyn bescherming spoort,
 Maar 't meely' heeft nog nooit zo fel myn ziel doorboord.
 Goon, die het kwaad zelf wreekt! die de onschuld wilt
 verweeren,

En, door uw voorbeeld, doemt dat Vorsten streng regeeren!
 Rechtvaardig Godendom! spaar, spaar my 't wreed verwyt
 Dat ik myn' Vriend verdelg als hy onschuldig lyd!

N E G E N D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, 'ARBACES, *Wachten.*

(*De Wachten, die Arbaces geleiden, vertrekken, zo
 dra hy op het Tooneel verschynt.*)

Arbaces! ARTAXERXES.

ARBACES.

Ach, Mynheer! wat zorg voert uwe schreden
 Naar dit gehaat verblyf van smart en yslykheden?

ARTAXERXES.

De vriendschap, 't medely'.

ARBACES.

Waarom van 's Hemels roê
 Het voorwerp hier gezocht?

ARTAXERXES.

Ik kom u redden.

ARBACES.

Hoe!

My redden?

ARTAXERXES.

Ja: verhaast uw schreden: gy moet vluchten.

D 3

Ik

Ik weet dat ge op den weg geen' weêrstand hebt te duchten.
Verlaat dit Ryk; draag zorg dat ge eiders toevlucht vind.
Min Artaxerxes: leef, en denk aan uwen Vrind.

ARBACES.

Waar toe, zo 'k schuldig ben, me uw' bystand aan te bieden?
En, zo 'k onnozel ly', waarom zou ik dan vlieden?

A R T A X E R X E S.

Indien gy waarlyk zyt bevlekt met 's Konings bloed,
Schenk ik u 't leven, wyl gy 't myne hebt behoed;
En zo ge onschuldig zyt, moet ik, wel verr' van straffen,
U redden van de dood, en alle hulp verschaffen.
Dies bidde ik, dat ge uw' Vriend bevryden wilt door 't
vliên

Van 't leed van door een' beul u thans geflagt te zien.
't Zy dat de vriendschap my geheel tracht te overheeren,
't Zy dat het Godendom uwe onschuld wil verweeren,
Uw dood rooft me al myn rust. Wanneer ik u beschouw,
En alles wat ik ben verschuldigd aan uw trouw
Oplettend overweeg, schyn ik een stem te hooren
Wier kracht my, tot uw hulp, inwendig aan komt spooren,
En my als overtuigt dat voor de erkentenis
Uw misdaad twyfelbaar, uw weldaad zeker is.

ARBACES.

Uw glorie dwingt u my te straffen; roof my 't leven.
'k Ben schuldig in elks oog. Gelukkig, zo myn sneeven
Den roem myns Vriends behoed, na 't redden van myn'

A R T A X E R X E S.

(Prins.

Uit zich een schuldig hart met zo veel deugd? geenszins.
Myn waarde Arbaces! kom: waartoe meer tyds ver-
looren?

't Is voor myn' roem genoeg, indien ik elk laat hooren
Dat ge in den kerker stil zyt op myn' last geflagt;
Dat ik den luister van deez' dag, noch de eer dier pracht,
Waarmeê gantsch Azië de kroon me op 't hoofd ziet zet-

ten,

(ten.

Niet wilde ontluistren, noch door schuldig bloed befmet-

A R

ARBACES.

Maar zo daarna Mandane uit haat wierd aangediend
Wat gy voor my bestond, alsdan...

ARTAXERXES.

Vertrek, myn Vriend!

Ik smeek u zelfs daarom: maar zo nochtans myn bede
Uw onverzetlyk hart niet luistren doet naar rede,
Gebiede ik 't u, als Vorst: gehoorzaam zyne wet.

ARBACES.

Ik volg myns Meesters wil, die my dees paalen zet.
Waarom kan ik zyn deugd niet naar waardy beloonen,
En al de erkentenis, die hy verdient, betoonen?
Ach! dat de Hemel thans myn' wensch verhoor, Mynheer!
Dat Artaxerxes lang, en met geluk regeer!
Dat Perfië voortaan de jaaren moog' bereeknen
Van zyne heerschappy, door zo veel zegereeknen!
Dat de overwinning van 't heelal zyn dapper hoofd
Met lauwen overdekk', wier glans geen tyd verdooft!
Zyn dierbre levensdraad zy langzaam afgeweeven!
De rust, die my ontvlied, moer'nimmer hem begeeven!
Ik zal haar zoet genot verliezen, tot den dag
Dat ik myn Vaderland en Vriend weér nadren mag.

T I E N D E T O O N E E L.

ARTAXERXES, *alleen.* (zen?)

Zou dat bedaard gelaat het merk eens booswichts we-
ô Neen: 't gedrag der ziel laat zich uit de oogen leezen.
De ontleende glans, die aan de schyndeugd voordeel doet,
Bedekt nooit in 't geheel de snoodheid van 't gemoed.
Een drang van wolken moog' de zon somryds ontluistren;
Maar kan nochtans haar licht nooit t'eenemaal verduistren;
Haar stralen spreiden zich alöm door 't ruim der lucht,
Maar laat ons hofwaarts gaan. My dunkt, ik hoor gerucht.

ELFDE TOONEEL.

ARTABAN, *Gevolg van Saamgezworenen, van een' anderen kant uitkomende.*

ARTABAN, *alles doorzoekende.*

Arbaces! zyt gy hier? Myn Zoon! wat mag dit weezen?
 Arbaces! hoort gy niet? Myn Zoon! wat moet ik vreezen?
 Ben ik verraaden? Ach, Arbaces! waarde Zoon!...
 Myn bloed bevriest... Ik beef... Wat moet ik denken?
 Goôn!
 Men zie aad'andren kant... Waar zal ik by hem komen?

TWAALFDE TOONEEL.

MEGABISUS, ARTABAN, *Saamgezworenen.*

Ach, Megabifus! hebt ge Arbaces niet vernomen?
 ARTABAN.
 MEGABISUS.
 Is hy hier niet by u?

ARTABAN.
 Myn schrik verdubbelt. Ach!...
 MEGABISUS.
 Verklaaru, spreek: waar of uw Zoon dan weezen mag?

ARTABAN.
 Wie kan 't u zeggen? Ach! wie kan zyn lot bevroeden?
 'k Voel my bestryden door een ysfelyk vermoeden.
 Wat doodlyk denkbeeld doet de vrees in my ontstaan!
 Wie weet, myn Vriend, hoe 't met Arbaces is vergaan?
 Wie weet of hy nog leeft? Ach! al myn leden beeven.

MEGABISUS.
 Gy moet u aan de vrees zo ras niet overgeeven.
 Hoe! zou 't niet kunnen zyn dat Artaxerxes, dat

Man-

Mandane, dat een Wacht zyn vlucht begunstigd had?
Zie daar een' weg, die hem een spoor naar 't hof kan

ARTABAN. (strekken.

En waarom zou men dien zo lang voor my bedekken?
Neen, Megabifus! neen; Arbaces is vergaan.

Men vreest een' Vader 't lot zyns Zoons te doen verstaan;
Men deelt in myne smart: men vreest 'er van te spreken.

MEGABISUS.

Het Godendom voorzie in dat voorspellend teeken:
Stil uw ontroerd gemoed: bezadig u, Mynheer!
Onze aanslag eischt dat gy de wanhoop gaat te keer.

ARTABAN.

Wat gaat my de aanslag aan? waartoe zou 'k die volbrengen?
Myn Zoon is my ontrukkt: men heeft zyn bloed doen plen-

MEGABISUS. (gen.

Hoe! hebben wy vergeefs dit werk dan voorbereid?
Gy vruchteloos de Wacht, en ik het Volk verleid?
Besluit, Mynheer! de Vorst zal, eer hy gaat regeeren,
't Volbrengen van de wet zo straks voor 't Volk bezwee-
Dat heilryk oogenblik bepaal' zyn levensperk. (ren.
Hoe! zouden wy de vrucht verliezen van ons werk?

ARTABAN.

Helaas, myn Vriend! ik weet Arbaces niet te vinden:
Voor wien dan hem zou ik iers meerder onderwinden?
Myn Zoon is 't voorwerp, daar ik alles om verricht,
Om hem gekroond te zien verried ik eer en pligt;
En zyn belangen zyn 't, die my tot gruwlen porden.
Ik ben om hem-alléén my-zelv' ten schrik geworden.
'k Verlies myn' Zoon. Die slag moet my aan 't hartegaan.
De vrucht is my ontrukkt van myn gevloekt bestaan.

MEGABISUS

Indien Arbaces leeft, moet hy den troon verwerven:
Indien hy dood is, moet zyn moorder 't leven derven.

ARTABAN.

Ja, 't is de wraak-alléén die my nog leven doet.
Verricht all' wat gy wilt; 'k betrouw my op uw' moed.

MEGABISUS.

Wel, twyfel niet, Mynheer! 'k zal u doen triomfeeren,
 't Gevaar uws Zoons, de hoop van hem te zien regeeren,
 Beziele u deezen dag met een standvastigheid,
 Die in den hoogsten nood u 't wenschlykst' heil bereid:
 Vaar wel! om zyn behoud dient alles onderwonden.

DERTIENDE TONEEL.

ARTABAN, *alleen.*

Barbaarsche Goôn! gy hebt het middel uitgevonden,
 Waardoor gy myn gemoed vertoont wat zwakheid is.
 Beschroomd, gefolterd door de wreedste ontsteltenis,
 Onzeker of myn Zoon geveld is, of in 't leven,
 Word myn ontroerde geest nu hier, dan daar gedreven.
 Arbaces, waarde Zoon! zo gy zyt omgebragt,
 Verbei uw' Vader dan in d'onderaardschen nacht.
 Ik volg u in het kort: maar 'k wil dat nog op heden
 Een omgebragte Vorst my derwaarts vóór zal treden.

Einde des Vierden Bedryfs.

V Y F D E B E D R Y F .

E E R S T E T O O N E E L .

Het Tooneel verbeeld de Hofzaal, tot de krooning van Artaxerxes vervaardigd. In het midden vertoont zich de Troon, versierd met de kroon en scepter. Ter wederzyden zyn eenige zitplaatsen, en aan de eene zyde staat een altaar voor het afbeeldsel der Zon geplaatst.

Z MANDANE, *alleen.*
 Zy de overmaat van 't wee 't gevoel verzwakken doet,
 Of dat door blyde hoop de droefheid word verzoer,
 De schrik, die myne ziel deed voor Arbaces vreezen,
 Schynt minder groot te zyn dan die zou moeten weezen.
 Ik vlei my nog dat myn rampzaalge Minnaar leeft,
 Want niemand meld my dat hy straf ontfangen heeft.
 Het onheil word nochtans niet dan te ras vernomen.

T W E E D E T O O N E E L .

MANDANE, SEMIRE.

M SEMIRE. (men.
 Mandane; wees vernoegd; gy hebt uw' wensch beko-

MANDANE.

Verwierf Arbaces door den Vorst zyn vryheid weêr?

SEMIRE.

De Vorst deed hem vergaan.

MANDANE.

Hoc nu! hy leeft niet meêr?

S E .

SEMIRE.

Hoewel men heimlyk hem deed van het licht berooven,
Is teder zulks belust.

MANDANE.

Bedrieglyk voorbelooven!

Wat ysfelyke dag!

SEMIRE.

Uw wraakzucht is voldaan:

Uwe eifchen zyn vervuld, Ontaarde! kan 't volstaan?
Wat offers eischt gy meer voor uw ontnenschlyk harte?
Spreek.

MANDANE.

Ach! Semire! Goôn! 'k bezwyk voor myne fmarte.

SEMIRE.

Blyft gy dan altoos dus onbuigfaam van gemoed?
Zyn deerlyk lot ontrukkt elks oog een' traanenvloed,
En gy alléén fchynt aan de wraak het oor te leenen.

MANDANE

De droefheid is gering, zo dra ze ons kan doen weenen.

SEMIRE.

Vaar voort, verheug u in dit droevig treurtafreet.
Gaa: dat myns Broeders dood uw dollé woede ftreel'.

MANDANE.

Laat my alléén; vertrek, Semire!

SEMIRE.

ô Neen; verbolgen,

Zal 'k onöphoudlyk u door myn verwyf vervolgen.

Ik zal alöm uw' ramp vergrooten, waar gy gaat.

MANDANE.

Gy noemt me onmenschlyk! Goon! verdien ik zo veel
haat?

(den:

Helaas! gy hebt dien toorn, die wreedheid niet van noo-
Myn droefheid is genoeg om my te kunnen dooden.

(Zy valt in een der geftoelten.)

SEMIRE.

Wat helpt me een rarerny, waardoor 'k Mandane hoon?
'k Dacht

'k Dacht door haar leed myn' rouw te stillen, maar, ô
Goôn!

Ik heb haar hart verscheurd, en 't myne niet geneezen.
Het leed van andren doet ons eigen zwaarder weezen.

D E R D E T O O N E E L.

W A N H O O P, *alleen:*
ô wanhoop! ô verdriet! ô onvermydbre nood!
Goôn, die my straft! waarom my niet met hem gedood?
(*Zy blyft in een wanhoopende gestalte.*)

V I E R D E T O O N E E L.

M A N D A N E, A R B A C E S.

Z O E K, *ARBACES.*
'k Zoek hier Mandane: ik wil, kan 't zyn, haar' haat
verzachten; (ten?
Haar zien, eer ik vertrek.... Wat durft myn hoop verwach-
Vermeerle.! 'k zie haar.... 'k durf niet nadren voor haar oog,
ô Hemel!...

(*Hy treed weder te rug.*)

M A N D A N E.

'k Vind me alleen: kom, Liefde, die 'k bedroog!
'k Mag my vrymoedig aan de wanhoop overgeeven.
Ja, waarde Minnaar, wien myn woede heeft doen sneeven!
Wiens bloed ik storten deed, zyn zuivre min ten loon!
't Is tyd dat ik door 't myne uw schim bevredig'.
(*Zy trekt een' dolk uit haar' gordel.*)

A R B A C E S, *toeschietende.*

G o o n !

M A N D A N E, *hem ziende, laat den dolk vallen,*
Hoe! gy in vryheid! is u 't leven niet benomen?

A R B A C E S.

Eene eedle hand deed my myn vryheid weêr bekomen:

M A N -

M A N D A N E.

Vlucht, vlucht, Arbaces! vlucht, rampzaalge! ont-
wyk my: Ach!

Wat zou men zeggen, zo men u hier by my zag?
Ondankbre! ontzie myn' roem.

A R B A C E S.

ô Schar, dien ik moet derven!

Zoude ik in eeuwigheid gelyk een baling zwerven,
En 't zoet ontbeeren van nog eenmaal u te zien?

M A N D A N E.

Verrader! wat begeert ge? ik moet uw oog ontvliên.

A R B A C E S.

Helaas, Prinses! moet ik dien snooden schandnaam hooren?
Ik ken uw hart: gy hebt voorheen me uw trouw gegworen.
Gy denkt veel beter van myn deugd. Staa my te woord.
Mandane! 'k hoorde zelf....

M A N D A N E.

Neen, gy hebt niets gehoord.
Indien myn mond iets melde, in 't uitterst van my leven,
Myn hart, Barbaar! heeft nooit daartoe zyn stem geveeven.

A R B A C E S.

Ik ben en blyf altoos het voorwerp uwer min.

M A N D A N E.

Gy zyt het doel myns haats.

A R B A C E S.

Wel, wreede Vyandin!

Vernoeg u: neem dit staal: doe my het licht dan derven.

M A N D A N E.

Gy zoud door zulk een dood te groot een' roem verwerven.
Dat zou geen straffen zyn.

A R B A C E S.

Welân, myn hand zal dan....

M A N D A N E. *hem wederhoudende.*

Wat doet gy? denkt gy dat me uw bloed vernoegen kan?
ô Beul myns Vaders! 'k wil dat gy niet meer zult leven;
Maar 'k eisch dat u 't Gerecht in 't openbaar doe sneeven.

A R.

ARBACES, *zyn staal wegwerpende.*

Ontaardel! 't is genoeg; 'k zal sneuveln naar uw' wensch.
'k Vlieg naar myn' kerker, en vernoege een' woedend'
(*Hy wil vertrekken.*) (mensch.

MANDANE.

Arbaces! ach! vertoef!

ARBACES.

Wat wilt ge my doen hooren?

MANDANE.

Helaas! 't is me onbekend.

ARBACES.

Is uwe min herboren?

Waarom weêrhoud ge my?

MANDANE.

Barbaar! wat vraagt gy? Ach!

Wilt gy my bloezen doen? Vlieg heen: ontwyk den slag.
Bevry u: vlucht: laat af myn rampen te verzwaaren.

ARBACES.

Gy mint my: 'k zie 't, wyl u de deernis doet bedaaren.

MANDANE.

ô Neen, geloof zulks niet: maar vlucht, bewaar uw hoofd.

ARBACES.

Hoe kan ik leeven, als ge uw liefde my ontroof?

MANDANE.

Wat foltring! Goôn! maakt u myn schaamte niet bewogen?

ARBACES.

Ach! hoor my.

MANDANE.

Neen, vertrek: heb met u-zelv' meêdogen.

Men komt....

ARBACES.

Vaar wel, Princes! denk eeuwig aan myn trouw.

VYFDE TOONEEL.

G MANDANE, *alleen.* (rouw?)
 Toôn! waarom maakt uw toorn geen einde van myn'
 Wat plaagen kunnen ooit den mensch van smart doen snee-
 Indien de mynen my nog laten in het leven? (ven,
 Maar 't gantsche hof genaakt: laat ons elks oog ontvliên:
 De ontroering van myn hart is al te klaar te zien.

ZESDE TOONEEL.

ARTAXERXES, ARTABAN, *Grooten, Wijzen,
 Priesters, Gemeente, Wachten.*

(*Terwyl Artaxerxes nadert, ontsteeken de Priesters
 het altaar.*)

G ARTAXERXES.
 Gy, Volken, die my eert uit liefde en pligtbetooning!
 Betrouw in my veelêr uw' Vader dan uw' Koning.
 Zyt meer myn kindren dan myne onderdaanen: denkt
 Wat straf hy waard is, die deeze eedle naamen krenkt.
 Uw heil en glorie zyn 't, die, reeds in top gerezen,
 Het eindloos voorwerp van myn zorgen moeten weezen.
 In vrede en oorlog zal myn onbepaald gezag
 Uw rechten staaven, tot myn' laafsten levensdag.
 'k Wil met zachtmoedigheid en zonder dwang regeeren,
 De wetten volgen, en dus elk zyn pligten leeren.
 De plechtige eed, dien gy zult hooren uit myn' mond,
 Verstreck' het heilig pand van dit ons naauw verbond.
 Uw trouw zy de enkle prys van myn genegenheden.

ARTABAN, *Artaxerxes den offerkelk aanbiedende.*

Ontfang 't gewyde nat ten zegel uwer eeden.

ARTAXERXES, *den offerkelk aannemende.*

ô Godheid van den dag! Bezieldster der Natuur,

Die

Die alles freelt en voed door uw verwarmend vuur!
 Verwaardig u tot my uw blaakend oog te keeren!
 Indien ik valscheid spreek, moet my uw gloed verteeren;
 Myn levensglans vergaan, als de outervlam, wier licht
 Voor 't uitgegoten vocht des bekeraansfonds zwicht;
 Dit nat met doodlyk gif myn ingewand besmetten.
(Hy brengt den kelk aan zyne lippen.)

Z E V E N D E T O O N E E L.

SEMIRE, ARTAXERXES, ARTABAN,
*Grooten, Wyzen, Priesters, Gemente,
 Wachten.*

SEMIRE.

Mynheer! eentrouwloos Volk durft dit paleis bezetten.
 De kreet van oproer word gantsch Suza-door gehoord.
 Men roept dat door u-zelv' de Koning is vermoord;
 Dat gy uws Broeders bloed, uit staatzucht, hebt doen
 stroomen. *(doen komen.)*

Men dreigt; men schreeuwt om wraak; men wil u om

ARTAXERXES.

o Hemel!

ARTABAN.

En wie zyn die inooden?

ARTAXERXES.

'k Zie 't te laat.

Ach! 't is Arbaces, die my schandelyk verraad.

SEMIRE.

Arbaces? die rampzaalge is dood.

ARTAXERXES.

Neen, die Verrader,

Die booswicht leeft: ik-zelf wierd jegens mynen Vader
 Misdadig: 'k heb, bedekt, diens inoodens boei ge-
 slaakt, *(genaakt.)*

En 't leed verdiend, 't welk my door 's Hemels toorn

E

Ik

Ik-zelf ben oorzaak dat zyn moedwil my beledigt.

ARTABAN.

Vreest niet, Mynheer! zo lang u Artaban verdedigt.

ARTAXERXES.

Laat ons hem straffen,...

A C H T S T E T O O N E E L.

MANDANE, ARTAXERXES, ARTABAN,
SEMIRE, *Grooten, Wyzen, Prieserts,*
Gemeente, Wachten.

MANDANE.

Blyf, Mynheer! wees wel te moede
Het oproer is gestild.

ARTAXERXES.

Is 't waar! door wien? en hoe?

MANDANE.

Het muitend Volk, geleid, en zelfs byéén vergaderd
Door Megabifus, was het voorhof reeds genaderd,
Wanneer, op hun gerucht, Arbaces zich vertoont,
Hen toefpreekt, wederhoud, en u van 't feit verſchoont
Wat deed hy niet om u voor hun geweld te hoeden!
Hy stelt hen 't misdryf vóór van hun misdaadig woeden
Hy toont hen 't loon der trouw; hy toont hen 't helden
spoor,

Uw deugden, uwen roem, en dwingt hen tot gehoor
Verandrende ieder ſtand, naar eisch, van toon en we-
zen,

Nu zacht, dan ſtreng; zich doende eerbiedigen en vree-
Weêrhoud hy hunne drift door dreigen en gebeên;
Tot ze alle zwichten voor de kracht van zyne reên.
Men werpt de wapens weg; men gaat met de eer
raade.

Hun ſchandlyk Hoofd-alléén verdient zyne ongenade.

Arbaces valt hem aan, en zegt: „Ontfang uw loon,
„Barbaar"! Hy velt hem neêr en wreekt u.

ARTABAN, *ter zyde.*

Groote Goôn!

ARTAXERXES.

Gewis, een God heeft my zyn redding ingegeven.
't Is Megabifus, die al 't onheil heeft bedreeven.

ARTABAN, *ter zyde.*

Gelukkig misverftand!

ARTAXERXES.

Waar is Arbaces? Hoe!

Waar toeft hy? dat men ftraks myn' Vriend verſchynen doe.

N E G E N D E T O O N E E L.

ARBACES, ARTAXERXES, MANDANE,
ARTABAN, SEMIRE, *Grooten, Wyzen,*
Priesters, Gemeente, Wachten.

ARBACES.

Grootmoedig Vorst! gy ziet Arbaces aan uw voeten.

ARTAXERXES.

Rys op: laat my myn' wensch door deeze omhelzing
boeten.

Verschoon my dat ik aan uwe onschuld twyflen kon:

Zy blykt voor ons zo klaar gelyk de middagzon.

Ach! toon dat ik u kan beloonen zonder ſchroomen.

Doe de achterdocht vergaan, die elk heeft ingenomen.

Geef reên van 't bloedig ſtaal, het welk men by u vond,

Van uwe vlucht, uw' ſchrik, uw zwygen: fluit den
mond

Van allen die uw ſchuld my meenden aan te toonen.

ARBACES.

Indien ik heb verdiend myn trouw te zien beloonen,

Vergun my dan, Mynheer, te zwygen tot myn dood.

Ik ben onschuldig, en heb nooit dat staal ontbloomt.
 Geloof een' Vriend, die u beschermd in dees gevaaren.
 'k Heb nimmer iets verdicht.

ARTAXERXES.

Bezweer zulks voorde altaaren.
 Dat de yslykfte eed, dien 't recht der kroon voldoe-
 nend' schar,

De waarheid blyken doe. Aanyaard dit heilig nat.
 Daag, daag de Godheid, die wy eeren, naar's Lande zeden,
 Voor aller ooren tot getuige.

ARBACES, *den offerkelk aanvaardende.*

Ik ben te vreden.

ARTABAN.

„Ik beef?”

ARBACES.

Alziende Zon! Bezielfter der Natuur,
 Die alles strecht en voed door uw verwarmend vuur!
 Zo 'k valschlyk zweer moet dit gewyde vocht my dooden.
 (*Hy wil den kelk aan den mond brengen.*)

ARTABAN, *hem wederhoudende.*

Laat af! het is vergif.

ARTAXERXES.

Wat zegt gy!

ARBACES.

Groote Goden!

ARTAXERXES.

Waarom zo lang gewacht eer gy dien gruwel meld?

ARTABAN.

Om dat ik-zelf voor u dien drank heb toegesteld.

ARTAXERXES.

Wat woede, om tegen my ...!

ARTABAN.

't Is noodloos meer te veinzen:
 De vaderlyke zucht verraad myn zielgepeinzen.
 Ik ben de moordenaar van Xerxes: myne hand
 Heeft in uw' Broeders borst het doodlyk staal geplant.

Ik

Ik dong het gantsch geflacht des Konings naar het leven.

Arbaces heeft geen schuld: ik heb alléén misdreven.
Ik gaf hem 't bloedig staal, en overviel zyn trouw,
Opdat hy 't, dus verrast, in haast verbergen zou.
De bleekheid zyns gelaats is uit den schrik geboren,
Die hem beving toen ik myn misdaad hem deed hooren:
De kinderlyke liefde is oorzaak dat zyn mond
Het gruwelyk geheim verzwegg tot deezen stond,
Ach! had hy minder deugd, en was ik minder Vader,
Dan waar' myn wensch vervuld: 'k had heden u te
gader

Het leeven en de kroon ontweldigd door myn magt.

ARBACES, tegen Artaban.

Wat meld gy!...

ARTAXERXES.

Schelm! gy hebt myn' Vader omgebracht!
Myn' Broeder 't hart doorboord! Ach! welke gruwel-
daaden
Heeft snoode Staatzucht, tot myn' val, u aangeraaden!
Maar gy zult sterven.

ARTABAN.

Gy zult dan met my vergaan.

ARBACES.

Goôn!

ARTABAN, tegen de saamgezworene Wachten,
die, benevens hem, hun geweer trekken, gelyk
ook de anderen.

Vrienden! neemt met my eene eedle wanhoop aan.
De Dwingland sterv'.

(Zy willen alle Artaxerxes aanvallen.)

ARBACES, zich tusfchen beide stellende.

Wat wilt gy doen, myn Vader?

ARTABAN.

Ik wil vergaan met roem.

70 A R T A X E R X E S,

ARBACES, *altoos met den offerkeltk in de hand.*

Ontwapent u te gader,

Of ik verzwelg dit gif.

ARTABAN.

Verdwaalde! win een kroon.

ARBACES.

Zo ge Artaxerxes deert, verliest ge uw' eigen Zoon.

ARTABAN.

Laat my volëinden.

ARBACES, *het vergif aan zyn' mond brengende.*

't Is uw wil? zie my dan sneeven.

ARTABAN.

Laat af, Ondankbre! toef. Myn liefde kost my 't leven:

Maar 't is uw wil: gy wint de zege, en ik vergaa.

Het staal onrglipt myn hand.

*(Hy laat zyn staal vallen. De Saamgezworenen
nemen de vlucht.)*

ARTAXERXES.

Men volg' de muiters na.

Sleep Artaban ter straf.

ARBACES

ô Hemel!... Ach, myn Koning!

Genâe!

ARTAXERXES.

Verzoek voor hem van my geen gunstbetooning.

Zyn misdryf maakt hem die onwaardig. Maar ten blyk

Dat ik de oprechtheid nooit by de ontrouw vergelyk,

Zal u Mandanes hand voor uwe deugd beloonen.

Semire zal zich hier, benevens my, zien kroonen:

Maar geen Verraders schenke ik ooit vergiffenis.

ARBACES.

Beroof my dan van 't licht, dat me onverdraaglyk is,

Zo 'k, ondanks mynen dienst en 't hoeden van uw leven,

Myn' Vader derven moet, en dus veracht zien sneeven.

ARTAXERXES.

ô Wonderlyke deugd!

AR

ARBACES, *den Koning te voet vallende.*

Verbeeld u niet, Mynheer,

Dat ik door myne beê te veel genaê begeer':

Neen, uw gestrengheid is rechtvaardig; 'k moet die looven: (rooven;)

Maar laat, in 's Vaders plaats, den Zoon van 't licht be-

Zie, zie Arbaces aan uw voeten: hoor hem: Ach!

Laat hem aan 't recht voldoen, en buigen voor den slag:

't Geluk heeft hem gediend door 't redden uwer dagen:

Gy zaagt hem meer dans ééns voor u zyn leven waagen:

Hy smeekt u thans om dat zyns Vaders: troost hem dan.

Vernoeg uw wraak: zyn bloed is 't bloed van Artaban.

ARTAXERXES.

Rys op, grootmoedig Vriend! ik moet my overgeeven.

Wie kan u wederstaan? 'k schenk Artaban het leven:

De ballingschap verstrekk', ter gunste van zyn' Zoon,

Hem tot een draagbre straf voor onverdraagbren hoon.

Uw Vorst, die voor elks oog Gerechtigheid moet eeren,

Zal dus haar' eisch voldoen, by d' aanvang van 't regeeren.

ARTABAN.

Neen, zulk een leven is veel wreeder dan de dood.

Door zulk een gunstbewys acht ik myn straf vergroot.

Myn aanslag is mislukt; dit doet my 't daglicht haaten.

(Hy doorsteekt zich met een' verborgen pook.)

Ik sterf. Myn val zal u verzeekren van uw Staaten.

ARBACES.

Myn Vader!....

ARTAXERXES.

't Is gedaan; hy heeft zich-zelv' geslagt.

Gy hebt uw' Vorst gered, en dus uw' pligt betracht.

Vergeet een' Vader, die zich eerloos heeft vergeeten.

Niets troost ons meer in ramp dan een gerust geweten.

Einde des Vyfden en Laatste Bedryfs.

